

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sanat Tarihi Anabilim Dalı

**GALERİLERDEN MÜZELERE MEKANLAR VE ALANLAR:
İSTANBUL DOLAPDERE SEMTİNDE SANATSAL
SOYLULAŞTIRMA**

Selin ERGÜN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

GALERİLERDEN MÜZELERE MEKANLAR VE ALANLAR: İSTANBUL
DOLAPDERE SEMTİNDE SANATSAL SOYLULAŞTIRMA

Selin ERGÜN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

KABUL VE ONAY

Selin Ergün tarafından hazırlanan “Galerilerden müzelere mekanlar ve alanlar: İstanbul Dolapdere semtinde sanatsal soylulaştırma” başlıklı bu çalışma, 26.05.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Mehmet Yılmaz (Başkan)

Doç. Dr. Zeynep Yasa Yaman (Danışman)

Doç. Dr. Pelin Şahin Tekinalp (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır. Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

26/05/2022

Selin ERGÜN

1“**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Zeynep YASA YAMAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Selin Ergün

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca bana özgür bir çalışma alanı sağlayan ve derslerini almaya başladığım ilk günden bu yana hem bilgi birikimi hem de tartışmaya açtığı fikirleriyle bu tezi oluşturmama yardımcı olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Zeynep Yasa Yaman'a teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan, önemli soruları, destekleri ve görüşleri ile bu teze katkılarını esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Ayşe Pelin Tekinalp ve Prof. Mehmet Yılmaz'a teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasında sanat tarihi ve kentlerin birbirini besleyen taraflarının ne kadar önemli olduğunu anlamama ve düşünmeme yardımcı olan, bu teze katkıda bulunan tüm gönüllülere, katılımcılara, dostlarıma ve muazzam destekleri ile yolumu aydınlatan aileme çok teşekkürler.

ÖZET

ERGÜN, Selin. *Galerilerden Müzelere Mekanlar ve Alanlar: İstanbul Dolapdere Semtinde Sanatsal Soylulaştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022

Bu tez çalışması, Türkiye’de 1980’ler ile başlayan, kamusal alan, kentsel dönüşüm ve kamusal mekan kavram tartışmalarına odaklanarak; Dolapdere semtindeki sanat etkinlikleri, galericilik ve müzecilik faaliyetlerine bağlı olarak gelişen soylulaştırma (gentrification) pratiklerine Dolapdere semti üzerinden bakarak incelemektedir.

Türkiye’de özellikle 2001 sonrası farklılaşan sermaye politikalarını ve buna bağlı olarak gelişen sanatsal etkinlikler ve sanat mekanlarının yeni semti olan Dolapdere’de açılan galeri ve müzelerin pratikleri ile okumayı amaçlıyor. Bununla birlikte Dolapdere semtinde yaşayan mahallelinin gündelik deneyimleri, sanat mekanlarının içinde şekillenen birlikteliklerini de tartışmayı hedefliyor.

Bu tez çalışmasının temel savı, Dolapdere’de 2019 sonrası açılan sanat mekanları, Dolapdere semtinde yaşayan mahalleli, esnaf, yerli ve yabancı ziyaretçiler üzerinden teorik ve saha çalışmaları verilerine dayanarak sanat mekanlarının soylulaştırma deneyimde nasıl bir yer barındırdığına odaklanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma kamusal mekan ve sanat mekanlarının artı ve eksi imkanlarını düşünerek tartışırken, Dolapdere’de yaşayan kesimlerin bu mekanlar ile kurduğu ilişki; soylulaştırmayı tanımlama pratiklerine odaklanmıştır. Tezde, kamusal alan, sanat ve mekan ilişkisi tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Soylulaştırma, sanat etkinlikleri, müze, mekan, galeri, müze, Dolapdere

ABSTRACT

ERGÜN, Selin. *From Galleries to Museums: Environment and Spaces, Artistic Gentrification in Dolapdere*, Master's Thesis, Ankara, 2022

This thesis focuses on the conceptual discussions about gentrification in public spheres and urban transformations root back in the 1980s. In Dolapdere, increasing gentrification can be seen in galleries, museums, and art events. This thesis took the Dolapdere providence as the focus area.

In Turkey, the transformation of capital policies especially after 2001 caused new museums and art places in Dolapdere. Due to this residents experienced different aspects of the change in their district. This thesis also aims at these effects on residents of Dolapdere.

The core idea behind this thesis is how can gentrification affects Dolapdere between art spaces and residents in Dolapdere. While I study It, I used theories to explain fieldwork.

This study argues the positive and negative sides of art spaces while focusing the experiences of residents to define "gentrification" in Dolapdere.

Keywords

Gentrification, art events, museum, place, gallery, Dolapdere

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
GÖRSELLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: SOYLULAŞTIRMA KURAMI VE KURAM TARTIŞMALARI	7
1.1. KENTSEL DÖNÜŞÜM: MEKAN VE DOLAPDERE'DE BÜYÜK YATIRIMLAR?	11
1.2. SOYLULAŞTIRMA KURAMI ÜZERİNE	16
1.3. KÜRESELLEŞEN ÇAĞDAŞ SANAT DALGASININ MEKANLARI VE ALANLARI	22
2. BÖLÜM: MAHALLE, SOKAK, SEMT: İSTANBUL'DA SOYLULAŞTIRMA KAVRAMI.....	29
2.1. İSTANBUL'DAKİ BİRİNCİ SOYLULAŞTIRMA DALGASI	30
2.2. İSTANBUL'DAKİ İKİNCİ SOYLULAŞTIRMA DALGASI	32
2.3.İSTANBUL'DAKİ ÜÇÜNCÜ SOYLULAŞTIRMA DALGASI VE TARLABAŞI ÖRNEĞİ.....	34

3.BÖLÜM: SOYLULAŞTIRMA/SEÇKİNLEŞTİRME/MUTENALAŞTIRMA: GALERİLERDEN MÜZELERE MEKANLAR VE ALANLAR.....	37
3.1. SEMTİ DÜŞÜNÜRKEN: GEÇİŞ BÖLGESİ, TARLABAŞI VE DOLAPDERE'YE DOĞRU MEKANSAL TAKTİKLER	43
3.2. DOLAPDERE'Yİ SERGİ ALANI OLARAK DÜŞÜNMEK? DOLAPDERE'DEKİ GALERİLER VE MÜZELER, ARTER, GAİA, PİLEVNELİ, EVLİYAGİL, DİRİMART	50
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	64
KAYNAKÇA.....	67
EK1. DOLAPDERE ESNAFINA YÖNELİK MÜLAKAT FORMU	73
EK2. DOLAPDERE SEMT SAKİNİNE YÖNELİK MÜLAKAT FORMU	74
EK3. DOLAPDERE ZİYARETÇİ MÜLAKAT FORMU	76
EK4. ÖRNEK MÜLAKAT	77
EK5. ÖRNEK MÜLAKAT	80
EK6. ÖRNEK MÜLAKAT	85
EK7. ÖRNEK MÜLAKAT	88
EK8. ORJİNALLİK RAPORU.....	92
EK9. ETİK KURUL İZİNİ	93

KISALTMALAR DİZİNİ

CAAAV	: Organizing Asian Communities
CGD	: Cihangir Güzelleştirme Derneği
JICA	: Japon International Corporation Agency
NFT	: Non Fungible Token
NGO	: Non-Governmental Organizations
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VFS	: Ticari Vize Şirketi
YADA	: Yaşama Dair Vakıf
VB.	: Ve benzeri

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Dolapdere Arter/Ayrım.....	37
Görsel 2. Dolapdere Caddesi Haritası	45
Görsel 3. Dolapdere Meydan	47
Görsel 4. Dolapdere Irmak Caddesi.....	48
Görsel 5. Irmak Caddesi Otel İnşaatları.....	49
Görsel 6. Dolapdere Irmak Caddesi Arter Önü.....	53
Görsel 7. Arter İç Balkon/Dolapdere Mahallesi Görünümü	62

GİRİŞ

KONU VE KAPSAM

Soylulaştırma deneyimi, Türkiye'deki kentsel dönüşüm aşamalarında önemli bir değişime yol açmıştır. Bu çalışma ise soylulaştırma tanımını dönüşen kent içindeki kültür ve sanatsal etkinliklerine bağlayan fikirden yola çıkarak, kentsel dönüşümün kültür/sanat etkinlikleri ile bağlamını düşünerek sorular sormayı amaçlamaktadır. Dolapdere semtinde 2019 yılından beri açılmaya başlayan galeri, müze vb. mekanlar ve bu mekanların birliktelikleri, sanat etkinliklerinin semt içinde var olma niyeti ile birlikte düşünüldüğünde nerede duruyor? 2019 yılından beri İstanbul Dolapdere'de açılan yeni sanat mekanları ve sonrasında faaliyet göstermeye başlayan kültür/sanat etkinlikleri semt ile birlikte düşünüldüğünde nasıl bir kırılmayı oluşturuyor? Bu tez çalışması bu kırılmanın sanat mekanlarından semte uzanan dönüşüm biçimlerini İstanbul Dolapdere semti üzerinden okumayı amaçlamaktadır.

Bu kırılmanın soylulaştırma pratiklerine katkısı var mıdır? 2018 sonu ve 2019 yılı başlarında Dolapdere'de açılmaya başlayan sanat mekanlarının semt, mekan ve sanat/sanatçı ile kurduğu ilişki bu soruların yanıtlarının temel referans noktasını oluşturuyor. Çağdaş sanat etkinlikleri semt ile ilişkisini hangi zeminler üzerinden kuruyor? Bu tartışma Dolapdere'de peş peşe beliren sanat mekanlarından olan Pilevneli Dolapdere, Arter Dolapdere, Evliyagil Dolapdere, Gaia Dolapdere, Dirimart Dolapdere'nin var olma biçimi çalışmanın referans noktası olan soylulaştırma/mutenalaştırma/güzelleştirme deneyimine giden süreci düşünerek sanat ve semt arasındaki mesafeyi tartışmayı amaçlıyor.

Bu tez çalışması Beyoğlu'nun bir mahallesi olan Dolapdere semtindeki sanat mekanları ve bu mekanların sanat etkinliklerinin semt içindeki var olma pratiklerine odaklanmaktadır. Sanat ve semt ilişkisini soylulaştırma sürecine giden tartışmayla birlikte Dolapdere'deki sanat mekanlarına odaklanmasıyla bu çalışma, literatüre özgün bir katkı olarak görülebilir.

AMAÇ VE YÖNTEM

Kentlerdeki semt ve mahallelerde düşük gelir seviyesine sahip kesimli bir nüfusun, orta-üst gelirli bir nüfus hareketliliği ile karşılaşp yer değiştirmesi ve bu mahallelerde fiziki ve sosyal görünüşün değişmesi süreci olan soylulaştırma kavramı Türkiye'deki kent çalışmaları için önemli bir tartişma konusu oldu. Bu süreç bir yanıyla da kültür/sanat faaliyetleriyle bağlantılıdır ve ekonomik, politik, kentsel dönüşüm faaliyetlerini tetikler. Tüm bu kavramlar mahalle, semt ve şehirler için farklı ölçek ve çeperlerdeki değişimi anlatmaktadır.

Türkiye'de özellikle 1980'lerden sonra başlayan neo-liberal politikalar ile İstanbul ve çeperinde çeşitli kentsel değişim ve dönüşümler gerçekteşmiştir. Özellikle İstanbul'un markalaşması hem yerli hem de yabancı yatırımlar için bir pazar alanı olmuştur. İstanbul'da düzenlenen uluslararası moda, bienal, sanat, tiyatro vb. etkinlikler bu popülerliğin artmasına ve sermaye grupları için makul bir yer olarak düşünülmesine neden olmuştur.

Çalışmanın birincil referans noktasını soylulaştırmanın Dolapdere'de 2019 yılında sırayla açılmaya başlayan müze, galeri vb. sanat kurumlarının semt içinde nasıl bir var olma pratiği geliştirdiği fikrini oluşturuyor. Bu tez çalışmasının temel savı, Dolapdere semtinde yeni açılan galeri ve müze vb. sanat kurumları ve mahallede hızla gelişmeye başlayan dönüşüm pratikleri ve Dolapdere'de yaşayan mahalleli üzerinden teorik ve saha çalışmaları verilerine dayanarak soylulaştırma kavramını mahalleli özelinde düşünüldüğünde nasıl bir ilişki ağı ortaya çıkacağını amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma soylulaştırma ve sanat kurumlarının buna etkisini ve kentsel dönüşüm imkanlarını düşünerek tartişırken, Dolapdere semti sakinlerini ve yeni açılan sanat kurumlarının mekanları ve semt ile kurduğu ilişkiyi anlamlandırma ve soylulaştırmayı tanımlama sürecine odaklanıyor.

Arter Dolapdere’de açılan ilk kültür-sanat kurumu ancak onu özgün kılan; hem varlığını uzun bir süre devam ettirmesi ve ardından gelen diğer sanat kurumlarının Evliyagil Dolapdere, Gaia, Dirimart, Pilevneli’nin Dolapdere’de faaliyet göstermesine referans olduğu ifade edilebilir. Dolapdere düşük gelirli kesimlerin yaşadığı bir yer ve bu mekanlar ile sınırlarının çoğu zaman kırılğan olduğu bir yerdir.

Çalışmada izlenen yöntem mahalleli, yerli ziyaretçiler, esnaf ve görüşme talebini kabul eden/etmeyen kurumlarla derinlemesine mülakat ve birebir görüşmelerden oluşuyor. 12 kişi ile derinlemesine yüz yüze mülakat gerçekleştirildi. Onun dışında katılımcı gözlem yoluyla İstanbul Dolapdere mahallesinde saha çalışması ile sürece aktif katılım gerçekleşti. İlk grupta yaş aralığı 19-71 yaş arası değişen çoğunlukla Dolapdere semtinde oturan, esnaflık yapan, çeşitli işlerde çalışan mahallelilerden oluşuyor. Diğer kişiler ise Dolapdere’deki sanat kurumları ve çevresini ziyaret eden turistlerden oluşuyor. 14.09.2021 tarihinde yapılan görüşmelerde ilk olarak Taksim-Beyoğlu çevresindeki dönüşümün Dolapdere’ye etkisi, kısa bir zaman sonra Dolapdere’de açılan yeni sanat kurumları ve bu kurumların mahalle içindeki konumları üzerine odaklanıyor. İkincil olarak Dolapdere’de faaliyet göstermeye başlayan sanat kurumlarının etkinlikleri ile ortaya çıkan ziyaretçi hareketliliği süreci ve sonrasını içeriyor. Üçüncü bölümde ise bu sanat kurumlarının mahalleye etkisini ve mahalleli, ziyaretçiler özelinde nasıl bir anlam içerdiği sorularını soruyor. Son olarak ise, soylulaştırmanın mahalle içinde şimdi ve gelecekte nasıl bir yer edineceğini gözlemlemeyi içeriyor.

Bu çalışma Dolapdere’ye açılan yeni sanat mekanları ile mahallelinin gündelik hayat pratiklerine nasıl bir etkisi olduğu sorusuna da odaklanıyor. Çalışma ilk olarak soylulaştırma tanımını açıklıyor. 2019’da Dolapdere’de açılan sanat kurumlarını soylulaştırma ile birlikte düşünerek tartışmayı amaçlıyor. Bununla birlikte, küreselleşme, kamusal sanat ve sonrasında gelişen değişim ve dönüşümleri düşünerek sanat kurumlarının bu deneyimlere etkisini tartışmaya çalışıyor.

Buna benzer soylulaştırma hareketlerinin Dünya'daki diğer şehirlerde nasıl bir uğrak noktası çıkardığı düşünülerek bu mekanların soylulaşma hareketliliğine giren bölgelerde nasıl bir sosyal ve fiziksel değişime uğradığını karşılaştırılarak tartışıyor. İkinci bölümde referans noktası, 2010 yılından bu yana İstanbul'da başlayan kentsel dönüşüm dalgasının öncesinde üç dalga ile değerlendirilen soylulaştırma süreçlerini İstanbul'un çeşitli semt ve mahallelerini üzerinden açıklıyor.

Üçüncü bölümde ise, tezde adı geçen sanat mekanlarının Beyoğlu bölgesinden Dolapdere semtine geçiş taktiklerini, bu geçişin nasıl geliştiği, mekanın kullanım özelliklerini ve mahalleli, yerli ve yabancı ziyaretçilerin bu sanat mekanları ile kurduğu ilişki ele alınıyor. Bu bölüm diğer yandan da mahalleli ve semt içindeki zamanla ortaya çıkan maddi/manevi kırılmalara yer verilip bu mekanlar ve ilişkilenmelerini saha verilerine dayanarak tartışıyor.

Saha çalışmasını destekleyen veriler literatür taraması ile sağlanmıştır. Özellikle Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi kütüphanelerinde tez konusuyla ilişkili kitaplar, süreli yayınlar ve diğer kaynaklar edinilmiştir. Çeşitli gazetelerin internet ortamındaki haber sitelerinden faydalanılmıştır.

Yapılan literatür taramasında Dolapdere'deki soylulaştırmaya dair YÖK-Tez üzerinde bir akademik çalışma bulunmaktadır. 2020 yılında Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Elçin Dayanır'ın Fransızca olarak hazırladığı La gentrification par l'art: le rôle des institutions artistiques dans le processus du changement socio-spatiale à Dolapdere (Sanat yoluyla soylulaştırma: Dolapdere'nin sosyo-mekansal dönüşümünde sanat kurumlarının rolü) bulunmaktadır.

ARAŐTIRMA SÜRESİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Saha verileri amacı doğrultusunda tez çalışması formu, konuya ilişkin sorular, danışman bilgileri, etik komisyon izin belgeleri iletiŐmiŐ olmasına rağmen iletişime geçilen kurumlardan geri dönüş sađlanamamıŐtır. Ancak gazete yazıları, kurumların verdiği röportajlar, iletişime geçilen kurumların sanatçılarının verdiği röportajlar ile bu sergi mekanlarının amaç ve hedeflerine yönelik bilgilere ulaŐılabilmıŐtir. Dünya'da ve Türkiye'de de Covid-19 pandemisi nedeniyle alınan önlemler, tedbirler ve kısıtlamalar da bu görüşmelere engel teşkil etmektedir.

1. BÖLÜM

SOYLULAŞTIRMA KURAMI VE KURAM TARTIŞMALARI

Soylulaştırma kavramı ve genellikle semt içindeki dönüşüme giden süreçte ortaya çıkan kentsel dönüşüm üzerine pek çok yazı ve çalışma bulunuyor. Bu çalışmalar toplumsal olarak yeni olan bu dönüşüm biçiminin Türkiye'deki kentler nezdindeki karşılığını ve ortaya çıkan farklı dönüşüm pratiklerini sorgulamayı amaç ediniyor. Bu çalışma ise soylulaştırma tanımını kültür sanat etkinliklerinin soylulaştırma süreçlerine bağlayan fikirden yola çıkarak, soylulaştırmanın kültür/sanat etkinlikleri ile bağlamını düşünerek sorular sormayı amaçlıyor. Dolapdere semtinde açılan galeri, müze vb. mekanların birliktelikleri sanat etkinlikleri ile birlikte düşünüldüğünde nerede duruyor? 2019 yılından beri Dolapdere'de açılan sanat mekanları ve sonrasında düzenlenen kültür/sanat etkinlikleri semt ve sakinleri ile birlikte düşünüldüğünde nasıl bir ayrımı oluşturuyor? Bu ayrımın soylulaştırma pratiklerine katkısı var mıdır? 2018 sonu ve 2019 yılı başlarında Dolapdere'de açılmaya başlayan sanat mekanlarının semt, mekan ve sanat/sanatçı ile kurduğu ilişki bu soruların yanıtlarının temel referans noktasını oluşturuyor.

Soylulaştırma kavramını 1964 yılında sosyolog Ruth Glass tarafından ilk olarak kuramsallaştırılmıştır. R. Glass dışında çeşitli disiplinlerden bilim insanları soylulaştırmanın farklı mekan ve zaman çizelgesini incelemişler ve birçok tanımlama yapmışlardır.

Neil Smith kent merkezlerindeki mülkiyet ve sermayenin rolüne işaret ederek açıklarken diğer tarafta da David Ley talep ve beğeniye işaret eden kültürel açıklamada bulunur. Bu iki yaklaşım soylulaştırma kavramının gelişip

kuramsallaşmasına yardımcı olmuştur. N. Smith kentlerin yeniden yapılandırılması yani soylulaştırmaya ekonomik yatırımlar ve sermayenin neden olduğunu ileri sürmekte ve soylulaştırmaya giden süreçlerden öne çıkan başlıkları oluşturmuştur.

Bu noktadan hareketle banliyöleşmenin artması ve emlak değerlerinde rant farkının oluşması, sermayedarların bu noktaları sanayisizleştirmesi ve beyaz yakalı grupların istihdamının artması, bu sermayelerin mekanlarının merkezleşmesi, demografik değişiklikler ve tüketim alanlarının farklılaşması olarak sıralamıştır. (Smith N. , Mutenalaştırma, Sınır ve Kentsel Mekanın Yeniden Yapılandırılması, 2015, s. 38)

Neil Smith'in aktarımına göre doğalında bir çıkarım oluşuyor. O da kent merkezlerindeki düşük gelirli kesimlerin yaşadığı yerlere (banliyö/gecekondu/ çevre ve çeper) sermayelerin yatırımlarıyla ilgi gösterdiği ve özellikle orta sınıfların bu alanları çeşitli sebeplerle kullanmaya başlaması sonucunda yaşanan bir değişim sürecidir. Daha önce bu merkezlerde görülmeyen tüketim biçimlerinin görülmesi ve bu kullanıcılar tarafından sermayelerin katkısı ile birlikte ekonomik ve sosyal yapıyı değiştiren bir ekonomik süreç olarak da görülmektedir. Özellikle ekonomilerin sanayisizleştirilmesi olarak açıkladığı başlıkta rantın çok olduğu yerlere göre çevre çeperde kullanılabilir ucuz arsaların mevcut olduğunu ve bunun da yatırımcılara daha cazip geldiğini ortaya koyuyor.

David Ley ise soylulaştırmanın orta sınıfın kültürel çıkarlar elde etme politikasıdır ve soylulaştırılan merkezlerde olağanın aksine farklılık yaratmayı soylulaştırma olarak tanımlar. Sanatçının pratiği ekonomizmi aştı. Gönüllü yoksulluk ağını ve geleneksel toplumu alt üst eden kuralları çağırdı. Estetik eğilim, ticarileştirilmiş orta sınıf ürünlerini, uygulamalarını ve mekanlarını sıklıkla reddederken, merkez dışı, sıradan hatta halk tabakasından kimseleri destekledi.

Ticari göz, sanat eserini şehir içi emlak piyasasının yükselmesi için de geçerli olan bir metaya dönüştürecektir. (Ley, 2003, s. 2542)

Ley'in ifade ettiğine göre organize olarak metalaşmayı reddeden sanat dünyasının kültür üreticileri bu akımla bir pazara dönüşecek, sanat yapıtı ve sanatçıların ekonomik sermaye alanına yönelik kontrolünün hiç olmadığına vurgu yapıyor. Özellikle 1970'lerden beri, kültürel sermaye mekanizmalarının bu yönlü değerlendirilmesinde bir azalma olmadı ve aksine bir etkiyle devam etti. Kent merkezlerindeki soylulaştırma hareketleri orta ve üst sınıfların kültürel güç elde etme ve yeni bir kimlik yaratma politikası olarak ele alınabilir. Daha önce hiç uğrak alanı olmayan grupların hedef merkezlerde görünüp kaybolmasını, yeni sosyal, kültürel ve sanat etkinlikleri düzenlemesi ile de kültürel bir güç oluşturmasını soylulaştırma pratiği olarak ifade eder. Tüketim alanları genişledikçe bu sınıfların egemenliğinin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

“Gentrification sürecinin genellikle üç aşaması vardır: Birinci aşamada yeni gelenler bazı konutları satın alır ve rehabilite ederler. İkinci aşamada alandaki kira değeri farkı veya değer farkı duyulur yer değiştirme oluşmaya başlar ve çıkar çatışmaları görülür. Üçüncü aşamada rehabilitasyonun etkileri daha görünür hale gelirken, fiyatlar yükselir ve yer değiştirme zorla oluşmaya başlar. Yeni sakinlerle, orijinal sakinler, kurumları ve gelenekleri ile yer değiştirirler.” (Ergün, Gentrification Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği, 2006, s. 20)

Dolayısıyla bu bölüm sanat mekanlarının değişen geniş alanları ve daha önce yatırım yapılmamış bir bölgede etkin olmasına referansla, yakın zamanda yer değiştiren sanat mekanlarının var olma meselesini soylulaştırma kavramı ile tartışmayı amaçlıyor. Bu mekanların semt içindeki çevre çeperde hangi ölçeklerde değişim geçirdiğine de odaklanıyor. Çağdaş sanat etkinlikleri semt ile ilişkisini hangi zeminler üzerinden kuruyor? Önceki deneyimler ile sanat etkinliklerinin yerinden etme potansiyeli var mıdır?

Bu tartişma Dolapdere'deki sanat mekanlarından olan Pilevneli Dolapdere, Arter Dolapdere, Evliyagil Dolapdere, Gaia Dolapdere, Dirimart Dolapdere çalışmanın referans noktası olan soylulaştırma pratiklerine giden sureci dşunerek sanat ve semt arasındaki mesafeyi tartişmayı amaçlıyor.

1.1. KENTSEL DÖNÜŞÜM: MEKAN VE DOLAPDERE'DE BÜYÜK YATIRIMLAR?

Sermayenin çeşitli alanlarda başlattığı mutenalaştırma, ehlileştirme ve güzelleştirmenin mekan kavramına bürünmesiyle birlikte artan sanat galerileri, müzeler ve alternatif oluşumlarla birlikte girdiği alanları genişletti diyebiliriz. Bu durum sanat kurumlarının niyetlerinden bağımsız, soylulaştırmanın gün geçtikçe imkân bulmasına ve mahallede yaşayanlar için yerinden edilme tehdidini barındırıyor olması inkar edilemezdir. Kısa zamanda Dolapdere semtinde açılan sanat mekanları üzerinden bu tehdidi incelemek mümkün olacaktır.

“Koç Çağdaş Sanat Müzesi inşaatının sürdüğü Dolapdere, İstanbul’da güncel sanatın yeni merkezi olacak. Dolapdere’yi mesken tutan ilk galeri Dirimart oldu. Başka galeriler de sırada. Şu sıralar Vehbi Koç Vakfı tarafından yaptırılan devasa Koç Çağdaş Sanat Müzesi inşaatının sürdüğü Dolapdere, birkaç yıl içinde İstanbul’da güncel sanatın en hareketli bölgelerinden biri olacak gibi görünüyor. Zira müzenin yanı sıra birçok galeri ve sanat kurumunun da Dolapdere çevresinde mekan aldığı/alacağı bir süredir sanat dünyasının gündeminde.”¹

Yenilemenin bir nevi ehlileştirme niyeti barındırdığı bir sürecin başlangıcı olarak okunuyor. Yeni karşılaşmalar yaratmak için bu arayışla birlikte sanat kurumları alanını genişleterek Dolapdere’ye sığıyor.

¹ Aktuğ. E. (25 Mayıs 2016). Sanatın yeni merkezi Dolapdere. *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 25.04. 2021. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sanatin-yeni-merkezi-dolapdere-40109033>

Beyoğlu Belediyesi'nin dönüşümüyle ilgili haberinde:

“Tarlabaşı, Okmeydanı, Sütlüce, Kasımpaşa ve Dolapdere’de devam eden kentsel yenileme projeleriyle Beyoğlu’nun çehresini değiştiren Başkan Ahmet Misbah Demircan, deprem karşı Beyoğlulu vatandaşları bilinçlendirmek için önemli bir adım daha attı. Deprem ile iç içe yaşayan ve bu konuda Dünya’nın en tecrübeli şehri olan Tokyo’nun Bunkyo Belediyesi ile iş birliği protokolü imzalayan Demircan, Japonya Uluslararası İş birliği Ajansı (JICA) ile de Afet Projesi İşbirliği” anlaşmasına imza attı.”²

Bu noktadan hareketle Dolapdere’nin emlak sektörünü heyecanlandıran uğrak bir alan haline gelmesi kentsel dönüşümün uç vermesine işaretler. Bu semtler soylulaştırıcılar için ortak bir alan yarattığı kadar iktidar ilişkilerinin hedefleri için bir alan ve emlak piyasalarıyla uyumlu olan bir ilişki biçimine sahiptir. Sanat mekanlarının semt içinde var olması çağdaş sanat sergileme deneyimlerini de örerek, bu mekanlara hem fiziksel hem de ilgi gösterilmesi ile birleşir. Bu da semtte başka bir kentsel hareketlenmeyi düşündürür.

Post-modernist literatürde mekan ile ilişkilenmenin nasıl olacağı konusunda modernist anlayıştan farklı bir bakış açısı vardır. Modernistler mekanı toplumsal araçlar uğruna biçimlendirecek bir şey olarak görürken, post-modernist anlayış, hiçbir çıkar gözetmeyen kendi yarattığı güzellik ile bir amaç olarak elde edilmesi dışında, her şeyin üstünde olan ve bir toplumsal alan olma zorunluluğu olmayan ve estetik hedefler ve ilkelere göre biçimlendirilen özgün bir şey olarak tanımlar. (Harvey, 2010, s. 84-85)

² Anonim. (4 Kasım 2014). Beyoğlu'nun Gelişmesine Japon Desteği. *Anayurt Gz*, Erişim Tarihi:20.04.2021 <https://anayurtgazetesi.com/haber/Beyoglunun-Gelismesine-Japon-Destegi/518307>

Sermayenin kentin bir noktasında kamusallaşmaya çalıştığı taktikler belki de yeni bir zorlu bir süreci kapsayacaktır. 14 Şubat 2020 tarihinde yayınlanan bir söyleyişe göz atmak gerekirse;

“Arter İletişim Direktörü İlkay Baliç, müzenin komşularıyla ilişkisinin 2015’te başladığını anlatıyor: O dönem, taşınacağımız Yenişehir Mahallesi’nin, gelecekte komşumuz olacak sakinlerine mektuplar gönderdik. Mahalle muhtarı aracılığıyla 1500 haneye gönderdiğimiz mektupta Vehbi Koç Vakfı olarak buraya bir çağdaş sanat müzesi inşa edeceğimizi, inşaatının iki sene süreceğini söyleyerek bu süre içinde vereceğimiz rahatsızlık için peşinen özür diledik. Bununla birlikte, müzemiz açıldıktan sonra birlikte yaşamayı ve yaşatmayı ümit ettiğimizi de belirterek iletişim için bir telefon numarası ve e-posta adresi verdik. 2018’de YADA Vakfı bize yeni komşularımızın Arter’den beklenti ve kaygılarına dair bir rapor hazırladı. Mahalleli ‘Koç yatırım yapıyorsa hayat standardımız iyileşecek, müze sayesinde çocuklarımızla gidebileceğimiz yer olacak’ diye düşünüyordu. Ancak komşularımızın içeride hoş karşılanıp karşılanmayacaklarına dair kaygıları olduğunu biliyorduk. Bunun üzerine Arter Beraber Üyelik Programı kapsamındaki ‘Dost’, ‘Destekçi’ ve ücretsiz ‘Genç’ kategorilerine ek olarak ücretsiz bir ‘Komşu’ kategorisi başlattık. Bülbül ve Yenişehir mahallerinde yaşadığını veya çalıştığını belgeleyen herkes doğal üye oluyor. Muhtarlar aracılığıyla 2 bin mahalle sakinine mektuplar yollayarak böyle bir uygulamamız olduğunu haber verdik. Şu an için 170 ‘komşu’ üyemiz var.”³

Mekana gösterilen ilgi ve var olma sürecin tam tersi bir hareketliliği de besleyebilir. Sanat mekanlarının görünür olma çabasının da kolay olmadığını belirtmek gerekir. Söyleşide belirtilen komşuluk hali beraberinde bu kurumların mahalle içinde yerleşik olma niyetini de kuvvetlendirir. Ancak bu yerleşik olma

³ Bilgehan, Z., (14.02.2016). Dolapdere’de farklı bir komşuluk. *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 14.02.2016, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dolapderede-farkli-bir-komsuluk-41447033>

ne kadar sağlam ve geçişkendir düşünölmelidir? Mahallenizdeki evinizde yaşamaya devam etseniz bile, mahallenizdeki toplumun ihtiyaçlarına uygun olmayan yapıların inşaatını seyretmek yabancılaşmaya sebep olabilir. Gündelik yaşam ile kentin kurguladığı mekansal taktikler birbiri ile bağlantılıdır. Neo-kapitalizm'de mekânsal pratik nedir? diye sorar Lefebvre... Demek ki modern mekansal pratikler, sınırlar içerisinde, banliyöde toplu konutta oturan bir mahallelinin gündelik hayatıyla tanımlanır. Bu durum, otobanları ve havacılık politikalarını göz ardı etmeye izin vermez. Mekansal pratik belli bir bağlantı kurar, ama bu (tasarlanmış ve mantıklı) tutarlılık yarattığı anlamına gelmez. (Lefebvre, Mekanın Üretimi, 2019, s. 67-68) Bu dönüşüm kendi içinde meydana gelecek ayırım ve kırılmaları da içerir. Bu noktadan hareketle temsil mekanlarının kullanıcıları sanat ve sanatçıları bağlamında tarif edilen gerçeklik nelerdir? Bu temsil mekanlarını mümkün kılan kullanıcılar kimlerdir? Modern mekansal pratikler ile karşıt kamusalıklar oluşur mu? Bu kamu hangi kesimleri içerir; hangi kesimleri dışarıda bırakır? Mekanın kapitalizm ve neo-liberal politikalar bağlamında özerkleşmesi de yeni sorunları getirebilir.

"Kapıdan içeri girdiğiniz an Dolapdere'nin bütün karmaşasını geride bırakıp bir 'sanat adası'nın içine düştüğünüzü hissettiğiniz bir 'Olmayan Ülke...' Dolapdere'de bir kapıdan geçip Londra'da 'Tate Modern'den çıkıyorsunuz adeta! Guggenheim nasıl bir sanayi kenti olan Bilbao'yu bir 'sanat adası'na dönüştürdüyse Arter de Dolapdere'yi İstanbul'un 'sanat merkezi'ne dönüştürecektir eminim. Eminim diyorum çünkü 10 yıldan fazla bir süredir her Allah'ın günü Dolapdere'den geçen, gazetede ki odamın penceresinden onu izleyen biri olarak, içinde binlerce rengi barındıran ve kentin göbeğinde kentten bu kadar uzak duran bu semtin kentle iç içe geçmesini çok istiyorum."⁴

⁴ Kaymakçı, K. (04.09.2019). Dolapdere'de bir sanat adası: Arter. *Habertürk*,. Erişim Tarihi: 11.04.2020, <https://www.haberturk.com/dolapdere-de-bir-sanat-adasi-arter-2519174>

Bu çağrısı hangi kamuyu tarif eder? Ya da bu çağrıya gidecek olanlar kimlerdir ve mekan ile sınırları arasında çizilen bu yeni kamusalılık içinde nasıl tutum sergilerler? Bu durum bir anlamıyla profillerin değişmeye başlamasına, entelektüel, üniversiteliler, üst sınıf grupların ve farklı semtlerde oturanların mekana ilgisinin artması ve gelmesiyle başlar.

Yıllarca kamusal yatırım yapılmamış mahallesine özel sektör yatırımları, araçları ve bu grupların insanları uğramaya başlaması adaletsizliğe sebep olur mu? Soylulaştırma ile ilgili karşılaşılan en büyük sorunlardan biri soylulaştırmaya uğrayacak yerdeki toplulukları riske atmasıdır. Bunların hepsini bir zincirin halkası olarak düşünebiliriz. Kullanım değerinin öne çıktığı mekanların varlığı ne kadar kapsayıcı olursa olsun, semt içinde yaşayanların mekan ile kurduğu ilişki farklıdır.

1.2. SOYLULAŞTIRMA KURAMI ÜZERİNE

Soylulaştırma, mutenalaştırma, nezihleştirme, güzelleştirme gibi farklı tanımlarla ifade edilen gentrification terimi “ilk defa 1964 yılında sosyolog Ruth Glass tarafından Londra’nın işçi mahallerindeki konutları orta ve üst sınıfın satın alması, bunların yerine şık ve lüks konutlar yapmaları ve bu bölgelerin sosyal karakterini değiştirmeleri ile ilgili olarak kullanılmıştır.” (Ergün, 2006)

1982 yılında American Heritage sözlüğüne göre soylulaştırma, işçi sınıfının yaşadığı mahallelerdeki eskimiş konutların orta-üst sınıflar tarafından yenilenmesidir. Bu tanıma benzer, bu tarihten iki yıl önce yayınlanmış Oxford American sözlüğünde ise orta sınıf ailelerin kentsel alanlara yerleşmesi ile konut değerinin yükselmesi ve düşük gelirli kesimlerin bu alanların dışına itilmesi olarak tanımlanmıştır. (Smith & Behar, 2015, s. 11)

Soylulaştırmanın evreleri mülksüzleştirmeyi de ortaya çıkarmaktadır. Yersiz/yurtsuz bırakılmanın tarihi, farklı ülkelerde, farklı yön ve sıralar alır ve bu evreler farklı bir akış halinde tamamlanabilir. Örnek aldığımız tanımlamalara baktığımızda soylulaştırılan semtlerdeki yerlilerin mülksüzleştirilmeleri, yerinden ayrılmaları/edilmeleri aslında bütün bu sürecin temelidir. Bununla birlikte yersiz yurtsuz bir toplama yaratmış ve sermayenin bu alanlara girmesinin yolunu hızlandırmıştır.

Soylulaştırma kavramı bu okuma paralelinde geniş süreçleri kapsar. Soylulaştırma, toprakların özelleştirilmesi ve semtte güç kullanılarak yerinden edilme, beraberinde kitlesel yoksullaşma, değersizleşme süreci, semtteki tüketim biçimlerinin değişmesi, semt merkezinin yatırımcılara açılması ve soylulaştırma sürecinin hedefi olması gibi evreler olarak gözlemlenebilir. Bütün bu tanımlamalardan hareketle bu soylulaşan semtlerin sosyal, politik ve ekonomik karakterini de değiştirmeleri ile sonuçlanmaktadır. Marx’ın ilkel birikim

tanımına bakarsak toprağın özelleştirilmesinin, daha geniş zaman süreçlerini etkilediğini görmüş oluruz.

Metalaşma, toprak mülkiyetinin özelleştirilmesi ve düşük gelirli kesimlerin güç kullanılarak semtin dışına itilmesi; mülkiyet haklarının değişmesi, ve bu mülkiyet ilişkilerinin dışlayıcı olması; toplumsal yaşam haklarının bastırılması; emek gücünün hiyerarşileşmesi ve yerli üretim ve tüketim biçimlerinin baskılanması; kolonyal ve neo-kolonyal süreçlerle doğal kaynakların, vergilendirme, toprağın sermayeye açılması [assest] el koyulması ise [*appropriation*] yani köleleştirme, tefecilik ve yüklü borç sistemi ve kredi sistemi gibi pek çok şeyi içerir. (Harvey, 2011, s. 37)

Bu tarihsel sürece baktığımızda yıkımın devamlılığını ve belki de yaratacağı tahribatin referans noktasını oluşturuyor. Her soylulaştırmanın arkasında başka bir itici güç olabilir. Bu güçler siyasi, ticari, kültürel, sosyal, sanatsal etkinlikler bağlamında değerlendirilebilir. Böylelikle soylulaştırmanın kent yapısında nasıl bir değişikliğe sebep olduğu tartışılabilir.

“Tarihsel açıdan baktığımızda sermayenin toprak mülkiyetinin karşısına her yerde ilk olarak para biçimiyle, parasal servet, tüccar sermayesi ve tefeci sermayesi olarak çıktığını görürüz. Bununla beraber, paranın sermayenin ilk görünüm biçimi olduğunu ortaya koymak için, sermayenin oluşum tarihini gözden geçirmemiz gerekmez. Aynı tarih her gün gözümüzün önünde cereyan etmektedir.” (Marx, 2018)

“Marksçı bakışa göre, burjuva düşünce sistemi ile Marksist düşünce arasında mutlaka diyalektik gerçeklik ile bir ilişki olmalıdır; burjuva düşünce sistemi sermayenin durduğu noktadan oluşturulmuş bir dünyayı temsil ederken, Marksist düşünce emek gücünün muhalefeti üzerinden oluşturulmuş bir dünyayı temsil eder.” (Harvey, 2015, s. 97)

Sermayenin semtin içine girmesi ve yerlilerin yerinden edilmesi ilk günah miti ile ilişkilendirilebilir ve bu belirtilen tarihsel bir süreci de işaret eder. Semtin soylulaştırılması küresel kapitalizmin bir boyutu olarak da incelenmesini mümkün kılar. Bu sürecin devamı konut gaspları ile devam eder, sermayenin mülkiyeti gözetilerek belirli alanlar satışa ve inşaata açılır.

R. Glass, kentsel gentrification'ı, konut stokunun fiziksel olarak iyileştirilmesi, yeni mal sahipliğine geçiş, emlak piyasasının canlanması ve buradaki düşük gelirli kesimlerin kiracı olarak oturdukları evlerini, satın alan yeni orta sınıfa terk ederek yerlerinden ayrılmaları olarak tanımlıyor. (Yavuz, 2006, s. 60)

Bununla birlikte soylulaşmaya başlayan semtlerde emek hiyerarşisi de derinleşmektedir. Derinleşen hiyerarşi sermayeyi içkin hale getirirken semt içinde toplumsal kırılma yaratması söz konusudur. Bu semtlere örnek olarak baktığımızda Amerika, Kanada, Yeni Zelanda, Berlin'den İstanbul'a kadar birçok farklı ülkeler içindeki semtler gözlenebilmektedir.

Hem sanat, kültür ve soylulaştırma, gerileyen şehirlerin fiziksel ve ekonomik yenilenmesinin araçları olarak kamu politikasında yaygın bir şekilde kullanılmıştır ve ikisi genellikle birbirine ilişkilidir. Karşılıklı bağımlılık ilişkisi içindedir. Bu, daha ileri bir gelişmeyi beraberinde getirdi. Sanat ve soylulaştırma arasındaki bağlantının doğası. İlk dalgada bu dahil sanatçılar tarafından sanat üretimi için bir ortamın yaratılması ve ikinci dalgada bu sanatsal ortamın metalaştırılması ve özel tüketimi. Üçüncü aşamadaki vurgu, daha açık bir kamu politikası angajmanı ve yenilenme ile bağlantı ile, kamusal sanat ve sanatsal etkinlikler aracılığıyla sanatın kamusal tüketimi üzerinedir ve özellikle sanat için dönüm noktası niteliğindeki fiziksel altyapının yaratılması yoluyla, galeriler, müzeler ve konser salonları gibidir. (Cameron & Coaffee, 2005, s. 46)

Soylulaştırılacak kent merkezleri soylulaştırıcılar gözünde bozulmuş, köhne yerleşim alanları olarak değerlendirilir. Aynı zamanda bu yerleşim alanları merkezdeki iş ve eğlence yerlerini de yakındır ve çoğunlukla özel hoşluklar sunarlar. Bu tanımlamalar ışığında tarihsel bir süreci izlemenin mümkün olduğu açıktır. Bu dönüşüm hikayesi de mekan özelinde bakıldığında hem eski depoların, konutların dönüştürülmesiyle başlamış ve bu yapıların kentsel dönüşüm faaliyeti olarak değerlendirilmesi ile ilişkilendirilebilmektedir. Bununla birlikte emlak fiyatlarının artması görülmektedir.

Yükselen konut fiyatları yüzünden semt sakinlerinin zamanla yerlerini terk etmeleri de gözlemlenmektedir. Ve son olarak bu dönüşüm hikayesi kültürel ve sanatsal etkinliklerin kent merkezine yakın olan bu semtlerde yeni uğrak alanları olarak belirmesini görmek hiç de uzak değildir.

Atkinson ve Bridge soylulaştırmanın mahalle etkisini aşağıdaki gibi özetlemiştir (Tablo 1)

Olumlu	Olumsuz
<ul style="list-style-type: none"> -Bölgenin stabilizasyonu -Artan mülk değerleri -Boş konut artışı -Artan yerel mali gelirler -Teşvik ve artan canlılık, daha fazla gelişme -Banliyö yayılmasının azaltılması -Sosyal çeşitlilik/karışım artışı -Emlak fiyatlarının fiziksel rehabilitasyonu - Mülkiyetin hem birlikte hem de devlet desteği olmadan? 	<ul style="list-style-type: none"> -Kira/fiyat artışları nedeniyle yerinden edilme -Yerinden edilmenin psikolojik maliyetleri yer değiştirme -Evsizleşme -Uygun fiyatlı konut kaybı Sürdürülebilir olmayan spekülatif mülkiyet -Fiyat artışları -Evsizlik -Yerel harcamaların daha fazla alınması Lobicilik/artikülasyon -Ticari/endüstriyel yer değiştirme -Artan maliyet ve yerel hizmetlerdeki değişiklikler -Çevredeki yoksul alanlar üzerinde yerinden edilme ve konut talebi baskıları -Sosyal çeşitlilik kaybı (sosyal olarak zengin gettolardan farklı) -Soylulaşmış alanda metruk yapı oluşması ve nüfus kaybı ⁵

⁵Atikson, R. Brige, G (2005). Gentrification in a Global Context, Routledge, İngiltere, s.10

Urban Displacement Project soylulaştırma tehdidi altında olan New York şehrindeki 31 bölgede yer değiştirme ve soylulaştırma pratiklerinin haritalandırmasını yapmıştır. Bu çalışmada özellikle düşük gelirli sakinlerin emlak piyasasının artmasına ayak uyduramaması sebebi ile demografik değişimlere neden olduğuna yer verilmiştir.

“Metro bölgesinde Manhattan, Brooklyn ve Queens'de dışlanmış adalar yaratmanın yanı sıra New York çevresinde çok yüksek gelirli banliyö ve şehir dışı topluluklardan oluşan bir halka oluşturan 314 süper soylulaşmış veya seçkin mahalle bulunmaktadır. Bunların çoğu uzun süredir sınırlanmıştır, ancak bu mahallelerin yaklaşık 71'i 1990 ile 2016 arasında düşük gelirli bölgelerden 140.000 ABD Doları olan orta hane halkı gelirinin 2016 yılında bölgesel orta hane gelirinden %200'ünden fazla olduğu alanlara geçiş yapmıştır.”⁶

Dolayısıyla bu bölümde tartışıldığı gibi, soylulaştırma kavramı ve mekânsal pratikler açısından ele almanın kendisi iki önemli zemini düşünmeye imkân veriyor. Kullanım değerinin öne çıktığı kent merkezleri, konum olarak merkeze yakın olması açısından; burada etkinliklerin bizzat üretilmesinden kaynaklı doğan yeni alanların açılma ihtiyacına dikkat çekiyor. İkincil olarak 2008 sonrası neo-liberal politikaların kent çalışmaları açısından nasıl bir dönüşüm yarattığını ön plana çıkarıyor. Böylelikle aslında ileriki bölümlerde de tartışacağım soylulaştırma kavramı kentin yeni tarihini, felsefeyi, sanat ve sanat tarihini yansımalarını da yeniden ele almak gerekliliğini açıklıyor.

⁶ Anonim. (1.03.2021). New York Gentrification and Displacement. *Urban Displacement Maps*, Erişim Tarihi: 11.07.2022. <https://www.urbandisplacement.org/maps/new-york-gentrification-and-displacement/>

1.3. KÜRESELLEŞEN ÇAĞDAŞ SANAT DALGASININ MEKANLARI VE ALANLARI

En anlaşılır haliyle küreselleşmeyi: paranın ve yatırımların getirdiği dönüşümün hareketliliğinin metalar aracılığı ile genişlemesi ve bu piyasayı düzenleyen uluslararası tüketim ve ticaretin sonuçları olarak düşünebiliriz. Küreselleşme ile sanat mekanlarının yeniden şekillenmesi, sergileme pratiklerinin yeniden anlam kazanması, müze ve galerilerin toplumsal ilişkiyi tesis etme çabası yeni uğrak noktaları oluşturdu. İlki çağdaş sanatın örgütlenmesi ve sanatçıların ilham aldığı yaratıcılık, ikincisi kamusal olan kültürel araçlarla sahipliği sembolize eden kamulaştırmalar. Sonuncusu ise kamusallığın getirdiği yan yana olma halinin değişmesi? Bu arayış ile sanat etkinlikleri geniş alanlara yayılırken, soylulaştırma da semtler özelinde filizlenmeye başladı. Böylelikle küreselleşme sadece ekonomik değil, kültür ve sanat etkinlikleri ile de iç içe geçti.

Saskie Sassen küresel ekonomi ağının yeni kent oluşumlarını etkileyen küresel kent kavramını tartışmaya açmıştır. Küresel kentleri finans merkezleri olarak tanımlamış, küreselleşmenin mekanını sağlamlaştıran bir bağlam olarak görmektedir:

Küresel şehirler ekonomik güç odağı ile, bir zamanlar büyük üretim merkezleri olan şehirler aşırı düşüşlerden etkilenir; metropollerdeki iş merkezleri, emlak ve ulaşım ağları büyük yatırımlar alırken, düşük gelirli kentsel alanlar bu ağlardan yoksundur; kurumsal sektördeki beyaz yakalılar, gelirlerinin alışılmadık derecede seviyelere çıktığını görürken, düşük veya orta kesimli işçiler kendi gelirlerinin düştüğünü görüyor. Endüstriyel hizmetler zar zor ayakta kalırken, finansal hizmetler müthiş kar üretiyor. (Sassen, 2000, s. 82)

Bununla birlikte Dünya'da küresel kentlere olan ihtiyaç artıyor. Sassen, özellikle dünya ekonomisi üzerinde kontrol merkezi olarak konumlanan bu kentleri New York, Londra ve Tokyo olarak sıralıyor. Küresel hizmet ölçekleri ne kadar büyürse bu kentler de küresel ekonomide önemli bir yere taşınmış olarak var olacaktır. Örneğin loft yaşam tarzının gelişmesiyle, birincil meta olan 'loft space' denilen çatı katı kullanımı büyük şehirlerden yayılarak küresel bir tüketim gayrimenkulüne dönüştü. Üretim araçlarının bitirilip bu yerlerin atölye, ev vb. olarak kullanılması ve zamanla belirli sosyal grupların bu alanlara taşınması kullanım değerinin değişmesi bir çatışma alanını da ortaya çıkarır.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren, modern sanatçılar ortaya koydukları sanatlarını bazı durumlarda daha fazla içsel iyileştirmeye doğru kullandılar. Bir kısmı ise görsel kültürün daha popüler öğeleriyle bütünleşmeye (örneğin kolaj sanatı gibi) doğru güncelleştirdiler.

Avangart aktivizm tarafından başlayan yenilemeler, bir sanat merkezinden diğerine ve metropol merkezlerinden kültürel çevrelere, taşraya ve kolonyal sömürgelere hızla yayılan ve gelişen yerel geleneklere ve modernleşmelere meydan okudukları sıçramalarda meydana geldi. Genişleyen pazarlar, büyüyen bir müze ve galeri sergileme ve eğitim ile sürdürülen modern sanat, liberal-demokratik toplumların kültürel yaşamında önemli bir yere geldi. (Smith T. , 2011, s. 16)

Bu önemli bakış açısı zamanla sanatın çağdaş ve post-modern dönüşümüne yeni bir diskur kazandırıyor. Özellikle 19. yüzyıldaki tekelliğini kaybeden sanat, çağdaş yaşamın ve modern müzenin inşasının da şekillenmesine katkıda bulunuyor. 19. yüzyıldan bu yana çağdaş sanat ve birlikteliklerinin sorgulanır olması ve alternatif eleştirilerin etkisi ile başlayan sanatta güncel değişiklikler dalgasını düşünmek mümkün görünüyor.

“Sanat, 19. Yüzyıl başında, romantizmin uyanmasıyla birlikte, kendine özgü bir hakikat rejimi kurarak özerkliğini ilan etti. Bilime ve ahlaka ait hakikat ya da bilgi rejimlerinden -epistemolojilerden- ayırt edildi. Bir yandan müze, galeri, akademi, tarih, estetik, eleştiri gibi ortamlarda özerkliğini örgütlemeye başladı Öte yandan rasyonalizm, endüstrileşme, ilerleme gibi egemen mitlere karşı çıkararak, onların gücünü sorgulayan bir etkinlik kazandı. Baudelaire’le birlikte bunun estetiğini kurdu: modernizm ve avangart. Bu süreçte, karşı çıktığı değerlerin, ilişkilerin, güçlerin cevherini oluşturan para, sanatın en başta gelen hedefi haline geldi. Ne var ki, parayı ve sermayeyi bütün yanlışlıkların, kötülüklerin, çirkinliklerin kaynağı olarak görmekle birlikte, şair de sanatçı da yaşamını sürdürmek için para kazanmaya mahkumdu. O nedenle modernizm, en derinde bir çaresizlik estetiği olarak gelişti.” (Artun, 2018, s. 145 146)

Jean Baudrillard tüketimin mucizevi statüsünü şu şekilde açıklar: Günümüzde kentlerin balta girmemiş ormanlarında gezen avcı-toplayıcılarını ilkelikle suçlamaksızın bu öyküden tüketim toplumu üzerine bir ders çıkarılabilir. Tüketim toplumundan bir kimse de nesnelere ve mutluluğun karakteristik göstergelerinden oluşan tüm bir aygıtı kopya ederek işlerliğe sokar ve ardından mutluluğun ortaya çıkmasını bekler. (Baudrillard, 2017, s. 23) Bu tüketim çoğu zaman yeni bir alanın ortaya çıkışı olarak düşünülür. İhtiyaç ve sorunlar ile bu alanın kullanım değerini de öne çıkarır.

“Zira uzunca bir zamandır, modern ya da modernist bir sanata karşılık çağdaş bir sanatın doğuşu, en azından pek çok tarihçinin, eleştirmen veya müze küratörünün habitusundaki 1960'lara ve 1970'lere tarihlendiriliyordu ve bu sanatın, daha önceki Avrupa avangartlarının yeni savaş-sonrası formlara dönüştüğü saha ve pota olan New York kentinden doğduğu düşünülüyordu. O anda ve sahada, Avrupa modernizminin hikayelerinden ve kaygılarından kurtulmuş yeni bir sanat fikri yükselmişti ve bu sanat, modernizme karşılığı üzerinden güncel sanat olacaktı. Artık bir atölyede üretilmesi veya “beyaz küp” mekanında sergilenmesi şart olmayan, hatta geleneksel heykel ya da resim becerilerini bile gerektirmeyen -ki bunlar da “alanlarını genişletme” sürecinden geçiyor, heykel “kaide üzerindeki figür”, resim “duvardaki tablo” olmaktan kurtulamıyordu- görsel sanatlar, yeni, keşfedilmemiş bir alana adım atıyordu.” (Rajchman, 2017, s. 27-28)

1985 yılında Venedik bienalinden 1990'lara gelindiğinde bienal sayısı artmaya başladı. Sermayenin el koymaya çalıştığı bir alan haline gelen bienaller aynı zamanda sanatçıların, sanatın özerkliğini buradan ilham almaya başladığı bir mekan haline geldi. Bienallerin kamusal mı yoksa karşıt bir kamusal içerme tartışmalarına da imkan sağlar. (Stallabrass J. , 2010, s. 42)

Bienallerin yaygınlaşmasının altında, yeni müzelerin çoğalmasına, eskilerinin ya yıkılıp yeniden yapılması ya da yeniden inşasına neden olan ekonomik, politik ve sosyal güçler vardır. Özellikle devletlerin de küresel kentler ile yatırım yapması, yeni yatırım merkezleri ve turizm konularında küreselleşmeye giderek bir rekabet içindedir.

Yakın tarihe bakacak olursak Yedinci Kıta temasıyla düzenlenen ve antroposen çağı tartışmalarına dikkat çekmeyi hedefleyen 16. İstanbul Bienali, sponsorlarının çevre kirliliğindeki sorumlulukları nedeniyle protesto edilmişti. Yine 8 sanatçı bir yönetim kurulu üyesinin göz yaşartıcı gaz ve silah satan şirketle bağı olduğu sebebiyle protesto ederek Whitney Bienali'nden çekilmişti. Bienal iklim değişikliği, finansal, ırksal ve cinsiyet eşitsizliği konularına odaklanıyordu.

Jean Baudrillard'ın tüketim toplumu kitabında bahsettiği drugstore çağımızın tüketim araçlarını açıklayan bir örnek diyebiliriz.

Tüketimin tüm alanları kuşattığı, tüm etkinliklerin birleştirici bir zincir oluşturduğu, çevreyi ise bütünüyle sardığı, düzenlediği ve kültür endüstrisine sebep olduğu noktadayız. Tüketimin yaşamı, nesnelere hizmetleri ve toplumsal davranışı şekillendirmesi, davranış ve zamanı düzenlemesine, drugstore'ların, Parly 2'lerin ya da modern havalimanlarının temsil ettiği geleceğin kentlerine kadar uzanan tamamlanmış aşamayı temsil eder. (Baudrillard, Tüketim Toplumu, 2017, s. 20-21)

Bu kamusalığın kapsayıcılığının gelişmesinde modern müze ve alternatif sanat mekanlarını da besliyor. Postmodernizmle birlikte sanat finans gruplarının bir finans dalı mı? sorusunu da akıllara getiriyor. Julian Stallabrass modernizm ve post-modernizm sonrası sanatın gösteri alanı olan müzeyi şöyle açıklıyor:

“Müze iki uyumsuz yöne çekiliyor. Kapitalizmin seçkin ve eğitici rolünde, standart kitle kültüründe bulunamayan çalışmalarını sergileyerek kültürel ve yaratıcı özerkliğini sürdürebileceğini göstermesi gerekir. Aynı zamanda, markalaşma, pazarlama ve büyük işletmelerle “ortaklıklar” talepleri, müzelerin kendilerini popüler zevklere açmalarını zorunlu kılıyor.

Dünyanın en büyük markası Tate buna, amiral gemisi kitabevinin büyük bir bölümünü sokak sanatı ve grafiti yayınlarına ayırarak ve kendi yayını yayınlayarak yanıt verdi; grafiti tarzı şablonlar, çıkartmalar ve rozetler satmak; ve kullanıcıların Tate Modern'in bir duvarını dekore etmelerini sağlayan bir Flash oyun sunuyor. Ayrıca, Blu ve JR dahil olmak üzere tanınmış sokak sanatçıları 2008'de Tate Modern cephesinde büyük işler yapmak üzere görevlendirdi. 2011 Yılında Los Angeles Çağdaş Sanat Müzesi, sokak sanatının ilk büyük retrospektif sergisini düzenledi. Seçkin kültürün zirveleri popüler kültürle enfekte oldu. Koons, Murakami ve Hirst, kitle kültürüyle ilgilenir, ancak onu son derece bireysel duyarlılıklarla süzer ve en açık şekilde ödenek yoluyla güvence altına alınmış neo-konceptüalizm biçimleri altında güvenli bir şekilde yeniden sunar. Banksy, hiçbir şeyi ters virgüllere koymuyor ve stili, farklı olsa da, aynı zamanda endişeleri- politik, sosyal ve hiciv- yaygın olarak paylaşılıyor. Sokak sanatı sürekli olarak buna karşı test ediliyor ve çağdaş sanat bir bütün olarak, özellikle de giderek artan dijital ürünleri medya paylaşım ve sosyal paylaşım sitelerine doğru yol aldıkça, ona giderek daha açık hale geliyor.” (Stallabrass J. , 2013, s. 43)

Buradaki örneklerde güncel sanatın yeni dijital medya ve uluslararası sergilenmesini de tartışmaya açıyor. Dijitalleşme sanat ürünlerinin yeni sergilenme alanları olarak kullanılmasını ve yatırımların bir parçasını oluşturuyor. Örneğin bugün tartışılan NFT sanat, daha önce mümkün olmayan şekillerde sanat işleri yaratma, satın alma ve sergileme imkanı buluyor. Bu da dijital çağın yeni sanat pratikleri ile sanatın küresel bir pazarda daha önce yer almadığı kadar yer almasını meydana getiriyor.

Peki bu noktadan hareketle sanatçılar soylulaştırmaya nasıl yardımcı olabilir? İlk olarak işlerini sergileyecek yer ve mekan arayan sanatçılar bu tarihi ya da merkeze yakın olan mahallelerde yeni olan sanat kurumlarıyla çalışarak ticari sanat kültürünün geliştirmesine yardımcı oluyorlar. Sanatçılar ile yatırımcılar ve soylulaştırıcılar arasında niyetlerinden bağımsız bir iş birliği oluşuyor. Müze ve galerilerle de ortaklık kurulunca genellikle toplum için iyi olarak sunuluyorlar. En çok örnek verilen şey ise yetersiz kalan bu topluluklara kültür ve sanat imkanı getirdikleridir. Ancak birçok sanat alanı emlak sektörü ve yatırımcılar için mülk değerlerinin artması şansı olarak görülür. Böylelikle sanatçılar soylulaştırmanın kurbanı oluyorlar. Bu da bir mahalledeki nüfus değişimlerinin yaşanmasına, kira artışları ve emlak faaliyetlerinin artmasına, mahallelinin yerinden edilmesi için de pek de uzak olmayan bir süreçtir.

2. BÖLÜM

MAHALLE, SOKAK, SEMT: İSTANBUL'DA SOYLULAŞTIRMA KAVRAMI

Bu bölüm, İstanbul'da soylulaştırma dalgasının değişen mekanlar ve semtle olan pratiklerine referansla geçmişten günümüze geçirdiği değişimlere odaklanmaktadır. Soylulaştırma kavramının İstanbul'da ortaya çıkışına ve bu çıkışın tarihsel sürecine bakarken, bu örneklerin Dolapdere semti üzerinde nasıl içkin olabileceğini belirlemeyi ve sunmayı tartışmaya açmaya odaklanmaktadır.

İstanbul'da soylulaştırma süreci üç dalga ile tanımlanmıştır. Birinci dalga denilen Boğaz hattındaki Arnavutköy, Ortaköy (Avrupa) ve Anadolu Yakasındaki Kuzguncuk semtlerinde görüldü. 1990'ların sonlarında ikinci soylulaştırma dalgası yaşandı. Son olarak Beyoğlu ve civarı Cihangir, Galata bölgesi ve Asmalımescit bölgelerine, daha sonra ise Haliç hattındaki Fener ve Balat'a sıçradı. (İslam, 2006, s. 52-52)

İstanbul'daki bu soylulaştırma ile karşı karşıya kalan başka semt ve mahalleler de oldu. Özellikle yakın zamanda Taksim yayalaştırma projesi ile Beyoğlu çevresini değiştiren ve birçok tartışmaya konu olan Tarlabası bu önemli mahallelerden biridir. Bölüm içinde detaylı olarak aktaracağım bu soylulaştırma dalgalarının temel amacı Dolapdere semti ile birlikte düşünüldüğünde nasıl bir kırılma oluşturuyor sorusunu tartışmaktır.

İstanbul'un Türkiye'nin vergi gelirlerinin yüzde kırkıdan fazlasını temsil eden bir konuma sahip olduğundan dolayı buradaki ekonomik ve kültürel üretim faaliyetleri her geçen gün artmaktadır. Bu da İstanbul'daki birçok mahalle için soylulaştırma faaliyetlerini kaçınılmaz hale getiriyor.

2.1. İSTANBUL'DAKİ BİRİNCİ SOYLULAŞTIRMA DALGASI

İstanbul'daki soylulaştırma dalgasının ilk örnekleri, Boğaz hattındaki Kuzguncuk, Arnavutköy ve Ortaköy semtlerinde görüldü. 1980'lerde soylulaştırma, bu bölgelerde konut rehabilitasyonu olarak ortaya çıktı. 1992'de Ortaköy meydanının yeniden düzenlenmesi ile Ortaköy'de bar, kafe vb. ve sosyal etkinlikler yoğunlaştı. Bu durum mahalleliyi rahatsız etti ve Ortaköy'e yerleşen soylulaştırıcıların Ortaköy'den taşınmasına yol açtı. (İslam, 2006, s. 52)

Arnavutköy'de ise 1983 yılındaki yeni kanun ile tarihi evlerin korunması amacı ile dış cephenin değişmesine katı kurallar getirildi. Bu tarihi evlerin restorasyonları uzun bürokrasi süreçlerine neden oldu. Bu yasal süreçle birlikte yeni orta sınıfların bu evleri satın almasını kolaylaştırdı. Bu süreç Arnavutköy ve çevresindeki emlak fiyatlarının artmasını ve soylulaştırma dalgasına da hız kazandırdı. (Şen, 2016, s. 155)

Nilgun Ergun'a göre;

“Kuzguncuk'ta ise Türk mimar Cengiz Bektaş eski, boş bir binayı satın aldı, bu aksiyonu yerel sakinler tarafından eksantrik karşılanırsa da renovasyon ardından kabul gördü. Kuzguncuk'un planlama aşaması Cengiz Bektaş'ın kendi planladığı ve önerdiği umuma açık alanlar ile başlamış oldu. 100'e yakın ev dış katkıların da yardımıyla restore edildi. Bu yerlerin çoğunun planlanmasında Bektaş'ın kâr amacı gütmeyen onayı ve yardımı görülmektedir. Devletin bu ilerlemeye direkt olarak katkısı olmasa da bu işlem için zemin hazırlamıştır. 1980'lerde Kuzguncuk çok büyük bir alan oldu. Türk eğitilmiş orta sınıflar arasında aranan sınıflar; şairleri, sanatçıları, mimarları ve müzisyenler. Sonuç olarak, eskinin restorasyonu evler ivme

kazandı ve sayısı Kuzguncuk'ta yaşayan sanatçılar, mimarlar ve yazarlar bugün (belki de İstanbul'un ilk mutenalaştırıcıları) 50 haneye ulaştı." (Ergun, 2004)

2.2. İSTANBUL'DAKİ İKİNCİ SOYLULAŞTIRMA DALGASI

1990'lı yılların sonlarındaki ikinci soylulaştırma dalgası Beyoğlu semtindeki Cihangir, Galata ve Asmalımescit mahallerinde yaşandı. Bu soylulaştırma, İstiklal Caddesi'nde yeniden canlandırma adı altında gelişti ve her mahallede farklı bir şekilde seyretti. Asmalımescit için konut ve ticari soylulaştırma yaşanırken, ticari soylulaştırma caddeye yakınlığından dolayı daha yoğun bir şekilde ilerledi. (İslam, 2006, s. 54)

“1990'ların ortalarında Beyoğlu'nun yeniden canlanmasının Cihangir'e doğrudan bir etkisi olduğu söylenebilir. Başlangıçta sadece birkaç sanatçının, akademisyenin bu mahallede yerleşmesi ile başlayan ve sıradan bir yenilemeden ayırıldılması güç olan bu değişim günümüzde tüm hızıyla sürüyor. Sanatçı Beril ve Oktay Anılanmert çiftinin 1990 sonrasında buraya ilk yerleşenler arasında olduklarını söylemek mümkün. 1993 yılında satın aldıkları apartmanı, özgünlüğünü bozmadan yenileyerek, burada yaşamaya başlayan çifti başka sanatçılar ve akademisyenler de izlemiş. 1995 yılında Cihangir Güzelleştirme Derneğinin CGD kurulması ile de alandaki yenileme çalışmaları bireysellikten çıkış örgütlü bir yapıya kavuşmuştur.” (Uzun, 2002, s. 41)

Galata'da soylulaştırmayı hızlandıran girişimler: Beyoğlu projesi, Galata ve çevresinin düzenlenmesi 1987, Güzel Beyoğlu Projesi 2001 olarak planlanmıştır.

Galata'da ilk olarak 1080'lerin sonunda görülmeye başlamıştır. Galata'daki bu soylulaştırma hareketleri öncelikle mimar ve sanatçıların buradaki evleri atölye olarak kullanmaya başlaması ve güzel mimariye sahip olan, bakımsız, yüksek tavanlı binaları satın alması ve kiralaması ile dönüşüme başlamıştır. (Şen, 2016, s. 152)

Birinci ve ikinci dalgaya baktığımızda semt ile sanat/sanatçının kurduğu ilişkinin soylulaştırma pratiklerine katkısı var mıdır? sorusunu düşündürüyor.

2.3. İSTANBUL'DAKİ ÜÇÜNCÜ SOYLULAŞTIRMA DALGASI VE TARLABAŞI ÖRNEĞİ

1990'ların sonlarına doğru soylulaştırma, şehrin yoksul bölgeleri olan Haliç'te Fener ve Balat semtlerine sıçradı. İstanbul'da tüm soylulaştırılan semtlerde olduğu gibi, burada da köhneleşme 1950'den sonra, kırsal kesimlerden gelen düşük gelirli insanların, orta gelirli gayri-Müslim azınlıkların yerlerini almaları ile başladı. (İslam, 2006, s. 55)

“Fener-Balat'ta İstanbul'da düzenlenen Habitat II (1996) toplantısından sonra 1997 yılında UNESCO tarafından bir proje başlatılmıştır. Projeye bölgedeki sivil toplum örgütlerinin katılması sonucunda AB, Sivil Toplum Örgütlerinin (NGO) fonundan, bölgedeki sivil toplum örgütleri ve yerel yönetim üstünden finansman desteği vereceği açıklanmıştır. Proje sadece fiziki değil aynı zamanda sosyal bir restorasyonu da hedeflemektedir. 1997 yılında UNESCO tarafından başlatılan rehabilitasyon projesi semtteki soylulaştırma süreci açısından önemli bir etken olmuştur.” (Şen, 2016, s. 154)

“16.06.2005 tarihinde çıkarılan ve 05.07. 2005 tarihli *Resmi Gazete*'de yayımlanan 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun”un yürürlüğe girmesi Tarlabası'nın dönüştürülmesinin yasal zeminini hazırlamıştır. “Beyoğlu Yasası” olarak da anılan bu yasa, “yenileme alanı” ilan edilen yerler için farklı bir hukuksal çerçeve çiz- mekte ve mülk sahipleri kendilerine sunulan seçenekler arasından birini seçmeye zorlanmaktadır. Bu yasanın dönüşümü kolaylaştırmak için getirdiği en önemli kararlardan bir tanesi, mülk sahipleriyle uzlaşma sağlanamadığı durumda verilebilecek

“acele kamulaştırma” yetkisidir. Tarlabası’nda dokuz adayı kapsayan alan, Bakanlar Kurulu kararı ile 5366 sayılı kanunun ilgili maddeleri uyarınca 20.02.2006 tarihinde “Yenileme Alanı” ilan edilmiştir. 10.11.2006 tarihinde ise Beyoğlu Belediyesi bu kararı onaylayarak kabul etmiştir.” (Türkün & Sarıoğlu, 2013, s. 269-270)

Mimarlar Odası ise yıkıma karşı bir mücadele başlatmış ve bu yıkımda muhalefetin simgesi olmuştur. Neo-liberal yatırımların, şirketlerin yıkım için felaket olduğunu aktarmışlardır. Buradaki niyetin Tarlabası’ndaki kiracılarından temizlenerek soylulaştırılması ve rantların en üst seviyeye çıkarılması olarak öngörülmüştür. Bu süreçte kiracılar Tarlabası’ndan ayrılmış ve bir kısmı da TOKİ’ye geçmişti. Diğerleri de projeye borçlanmışlardır. Tarlabası projesi bugün de devam etmektedir.

Özellikle 2006 yılında İstanbul, Essen ve Pecs kentlerinin 2010 yılı Avrupa kültür başkenti olarak seçilmesiyle, hem ekonomik hem de kültürel anlamda çeşitli dönüşümlerin yapılması gündeme geldi. Bu dönüşümlerin hedefleri;

- İstanbul’un eşsiz değerlerini ön plana çıkarmak,
- Kültürel mirası koruma projeleri gerçekleştirmek,
- Kültür sanat altyapısını ve etkinliklere katılımı geliştirmek,
- İstanbul’u kültür ve sanatla tanıtmak,
- İstanbul’un kültür turizmi pazarından aldığı payı artırmak,
- İstanbul’un karar alma sürecine katılımını artırmak.⁷

⁷ Öztürk, D. (22.12.2010). 2010’un Üç Kültür Başkenti. *Arkitera* Erişim Tarihi:22.03.2022
<https://v3.arkitera.com/h59315-2010un-uc-kultur-baskenti.html>

Bu maddeler 2010 yılına gelindiğinde bitmesi ile planlanan İstanbul'da dünya standartlarında sergi ve müze mekanları, yeni kültür sanat mekanları, sermayedarların yatırımlara olanak, kentsel dönüşüm projeleri ile kentin çeperlerinde dönüşümü kapsıyordu. Bu önemli gelişme ile kentin çevre ve çeperindeki dönüşüm politikaları daha önce güç olan projelerle birlikte hızlanmıştır. Ancak İstanbul'da yaşanan kentsel dönüşüm şu an bile gözler önündeysen kamulaştırma, turizme canlılık katmak böylelikle belediye ve özel kurumlar eşliğinde hız kazandı.

3. BÖLÜM

SOYLULAŞTIRMA/SEÇKİNLEŞTİRME/MUTENALAŞTIRMA: GALERİLERDEN MÜZELERE MEKANLAR VE ALANLAR

Görsel 1. (Dolapdere Arter/Ayrım) Yazarın kendi çektiği fotoğraf.

55 yıldır Dolapdere'de yaşayan ve esnaflık yapan bir mahalleli, daha önceki başlıklarda geçen komşuluk üyeliğini şöyle tanımlıyor;

“Koç kendi binasını müze yaptı, buralar değerlendirildi ama bize fark etmiyor. 4-5 sene sürdü burasının yapılması... Açılışta ya da öncesinde bir kişi bile gelmedi.Yapı yapılırken biz 15 gün dükkanımızı kapatmak zorunda kaldık. Açılışla ilgili bir davet olmadı. Buradaki evler değer kazandı. Burada otopark sorunu var buraya gelenlere arabalarını park etme konusunda

yardım ediyoruz. Böyle bir iletişimimiz var. Dönüşüm olacağını düşünüyorum gerekirse kapatıp gideceğim. Bunun bilincindeyim.”⁸

Uzun süren sanat mekanlarının inşaatı sonunda düzenlenen sergi, etkinlik vb. ile yoğunluk kazanan rağbet görmeyen mahalle ve çevresinde daha önce pek mümkün olmayan kalabalıklar olmuştur. Kültür sanat etkinliklerine göre azalan yoğunluk orada yaşayan semtliker için büyük bir kırılmayı oluşturur. Çünkü ziyaretçilerin mekan ile kurdukları ilişki farklıdır. Özellikle ziyaretçilerin kimliği hem maddi sınırlar içinde hem de ‘ortak’ mekan ile kurdukları ilişki bu zamansal etkinlikler arasında gidip gelir. Mahalle özelinde artık yerleşik olma ve aidiyet hissi de farklılaşır. Dolayısıyla bu mekanların yarattığı değişimle beraber, ziyaretçiler açısından da önemli bir farklılaşma yarattığı ortaya çıkar. Diğer yandan, bu mekanların düzenlediği etkinlikler ile semt sakinlerinin sınırları keskinleşir. Sanat kurumlarının niyetlerinden bağımsız büyüme etkisi zamanla ziyaretçiler ve komşuların ayrımını belirginleştirir. Hızla yeni müze, galeri vb. mekanlar açıldıkça izleyici sayıları artıyor. Ancak bu sayılar yeni izleyici kitleleri yaratmakta mıdır?

Amerika’daki Brooklyn bölgesi New York içindeki en tehlikeli mahallerden biri olarak anılır. Düşük kira bedellerine sahip bir gecekondu mahallesidir. Özellikle şiddet ve hırsızlık suçları çok görüldüğü için uzak durulması gereken bir yer olarak adlandırılmıştır. Protestocular, Brooklyn müzesinin özellikle soylulaştırmada oynadığı role dikkat çekmek birçok talepleri ve özellikle müzenin soylulaştırmayı azaltma taahhüdünün kabul edilmesini içeren bir talep listesi yayınladılar.

“Cumartesi günü Brooklyn Müzesi’ndeki sıcak yeni “protesto sanatı” sergisinde, bir grup müze ziyaretçisi sessizliği bozarak bir çağrıya ve yanıtı dönüştü. Aktivist Alicia Boyd "Her siyah topluluk saldırı altında!" diye haykırdı Boyd, sergi alanı evsizlik, yerinden edilme ve açgözlülük hakkında bir dizi şikayetle yankılanırken. “Kamusal varlıklarımız geliştiricilere

⁸ 16.09.2021 Tarihli Saha Görüşmesi

satılırken, seçilmiş yetkililer yolsuzlukla dolup taşarken, emlak sektörü para için aileleri ve toplulukları yok ederken...”⁹

Bu eylemlere Brooklyn anti-soylulaştırma ağı, Siyah Gençlik projesi ve eşitlik için mücadele eden kurumlar da protestolara destek veriyor.

Dünya çapında şehirlerdeki soylulaştırma hikayeleri birbirine çok benzer görünüyor.

“Callao, tarih ve geleneklerle dolu bir şehir ve özellikle tarihi merkezde bir soylulaştırma sürecinden geçiyor. Callao, Lima'ya gerçekten yakın olmasına rağmen, 1836'dan beri bağımsız bir şehirdir. Şu anda olanlardan bahsederken kimse soylulaştırma terimini kullanmaz. Peru'daki haberleri görürseniz, süreci 'Callao'nun çehresini iyileştirme ve değiştirme projesi' olarak anacaklar. Satın alınan evlerden ve yerinden edilen insanlardan bahsetmeyecekler. Bu bölgenin daha iyi okullara ve istihdam olanaklarına ihtiyacı olduğunu düşünebilirsiniz, ancak hükümet, sanat galerileri, kafeler ve pahalı restoranlar açmanın sorunları çözeceği konusunda soylulaştırma grubuyla hemfikir. Ayrıca alkolün yerel halk için çok pahalı olduğu ve reklamların yalnızca Lima'nın zengin sektörlerini hedef aldığı hafta sonu etkinlikleri de var; çevredeki insanlar bu olayların kendileri için olduğunu düşünmediklerini söylüyorlar.”¹⁰

Sanatın kurumsallaşmasıyla, soylulaştırmadan muaf olmadığını kabul etmek ve sosyo-kültürel olarak düşük gelirli insanları etkileyen eşitsizliklere araç olduğu bir uzantıdır. Bu araç yakın zamanda sanat kurumları aracılığı ile mahallelerde yapılan “art-washing” olarak tanımlanıyor.

⁹ Chen, M. (11.05.2016). Gentrification and Occupation at the Brooklyn Museum. *The Nation*, Erişim Tarihi: 01.04.2021 <https://www.thenation.com/article/archive/occupying-museums/>

¹⁰ Anonim, Perry, F. (5.10.2016). We are building our way to hell: tales of gentrification around the World. *The Guardian*, Erişim Tarihi: 12.03.2021, <https://www.theguardian.com/cities/2016/oct/05/building-way-to-hell-readers-tales-gentrification-around-world>

Sanatın mülksüzleşme ve yerinden edilme süreçlerini araçsallaştırdığını, özel sektör ve devlet desteği ile bir soylulaştırma oyunu kuran bir temizlik aracı olarak adlandırılıyor. Kültür sanat etkinliklerinin herkes için faydalı olup olmadığını sormanın önemi hedefleniyor. Mahallenin sanat ile art-washing yapılmasına dikkat çekiyor. Örneğin New York şehrinde kurulan yerinden edilmeye karşı sanat, herkes için konut koalisyonu vb. hareketlerin de olduğu aktivist topluluklar olduğunu bilmekteyiz.

2017 yılında New York'un Çin mahallesinde, James Cohan galerisindeki bir sergi yüzünden çatışma çıkmıştı. Sanatçı Omer Fast'in galeriyi 'Ağustos' adlı kırık Atm'ler ve metal sandalyelerden oluşan terk edilmiş bekleme odasına dönüştürmüştü. Galeri açılmadan önce iki yıl önceki haline vurgu yapan sanat işi yerel aktivistler tarafından ırkçı ve yoksulluk düşmanı olarak protesto edildi.

“Sanatın soylulaştırmadaki rolüne yönelik protestolar, galeriler ve sergiler, ırksal temsil ve artan konut maliyetleri konusundaki tartışmalarda parlama noktaları haline geldikçe, ABD'deki şehirlerde alevlendi. Fast'e karşı eylemlere öncülük eden eylemci sanat kolektifi Chinatown Art Brigade, Çin Mahallesi'nde tahliye ve yerinden edilmeye mücadele eden düşük gelirli Asyalı kiracılardan oluşan bir taban grubu olan CAAAV ile birlikte çalışıyor. Tugay, 2015 yılında, bir CAAAV üyesinin, sanatçılar Tomie Arai, ManSee Kong ve Betty Yu ile farkındalık artırıcı bir kamusal sanat projesi yapma konusunda görüşmesiyle kuruldu. Son yıllarda New York, müteahhitlere eski binaları yıkmaları ve yeni lüks apartmanlar ve oteller inşa etmeleri için teşvikler teklif etti. Chinatown grupları, uygun fiyatlı konutları küçük işletmeleri korumaya yönelik kendi planlarıyla şehir liderliğindeki girişime karşı çıktı. Üç sanatçı da imza attı.”¹¹

¹¹ Lim, A. (19.11.2021). Beyond Canal Street: Gentrification in Chinatown. *Frieze*, Erişim Tarihi: 15.03.2022, <https://www.frieze.com/article/beyond-canal-street-gentrification-chinatown>

67 yaşında, Dolapdere’de nalburculuk yapan diğer bir mahalleli ise semtteki hareketliliği şöyle özetliyor;

“Emlak piyasası yükseldi, artık burada 1 milyon dolarlar konuşuluyor. 50 metre kare yer 600 bin TL oldu. Yargıcı mağazası daha çok hareket getirdi buraya. VFS Global vize şirketi geldi turist yoğunluğu arttı. 5 sene sonra buradaki bir yer 10 milyon TL olacak. Geleceği parlak bir yer. Bilseydim 10 sene önce yer alırdım. Şimdi istesem de alamam. Cadde üstündeki her yer otel olmaya başladı. Farkındayım... 40 senedir Dolapdere’deyim. Turistleri buraya getiriyorlar. Burada 100 dolar bir oda, Taksim’de 200 dolar. Dolapdere caddesinin gelişmesi çok zaman alır. Eğer burası dönüşürse, kiralar artarsa ne yapacağım? Dükkanımı kapatıp gideceğim.”¹²

Semt içindeki dinamiklere kıyasla daha büyük yatırımcıların gelmiş olması, semtin kullanım değerinin öne çıktığını gösterir. Dolapdere’nin sosyal olarak sanatla iç içe olmak ve alternatif niyetlerle yeniden düzenlendi. Özellikle kulaktan kulağa yayılma yoluyla birçok soylulaştırıcı, kendi sosyal ve dijital ağlar aracılığı ile semtten haberdar olarak burayı ziyaret etmeye başladı.

Arthur C. Danto kamu sanatı kavramını şu şekilde açıklar;

Kamu sanatı olarak anıt dikmek Amerika’da yaygındır. Ama Verver ruhu, halkın müzelere gitmediği düşüncesiyle müzeyi halka götürerek bu anıt olmayan yapıtları kamusal alanlara yerleştirerek bir müze yaratmaya çalışmıştır. Böylelikle kamu sanat seçiminde söz sahibi değildi ve neyin iyi neyin kötü olduğunu küratör camiası denilen sanat uzmanları belirliyordu. (Danto, 2010, s. 22)

Bu durumda sanat kurumlarının rolü nedir? Bir bakıma bu tür kentsel alanların organizasyonlarında birçok dahilin olduğu siyasi kararlara dayanmaktadır.

¹² 17.09.2021 Tarihli Saha Görüşmesi

Bakımına yatırım yapılmadığı için değeri düşen bölgelerin yeniden kazandırılması mitleri ortaya çıkar.

"Kamunun söz söyleme, tercih etme hakkının bütünüyle siyasilerin, yönetenlerin, kapitalistlerin ya da sanatçının iktidarına bırakıldığı, erk sahiplerinin biçimleyip yönettikleri bir kamusal alan, kamunun tepkilerine ve daha da öte yaptırımlarına neden olabiliyor. Sanatın kamusal alandaki estetik tek başınlığı ile kendini dayattığı, eleştiri ve itiraz kabul etmez 'arogan' duruşu, onu kamudan soyutlarken kentin dinamikleri ile yüzleşmeyen sanatçının 'estetik nesne'si ile 'alımlayıcı kamu' arasındaki ilişki-sizlik kamusal alanda ittifaktan ziyade çatışmaya dönüşebiliyor." (Yasa Yaman, 2011, s. 90)

Aynı zamanda tezin ana konusu olan bu bölüm Dolapdere'de yaşayan kesimlerin ilişkisini sanat kurumları üzerinden düşünürken bu yeni deneyimin pratiklerini, açığa çıkardığı farklı kamusallıklar üzerinden yeniden tartışmayı amaçlıyor. İlk olarak Dolapdere'ye doğru mekanlara geçiş aşamalarını, sergileme deneyimlerinin geliştirdiği sanat mekanlarının Dolapdere'ye dair geliştirdiği kamusallıklara ve anti-kamusallıklarına yer verilecek.

3.1. SEMTİ DÜŞÜNÜRKEN: GEÇİŞ BÖLGESİ, TARLABAŞI VE DOLAPDERE'YE DOĞRU MEKANSAL TAKTİKLER

19. yüzyıldan bu zamana Rum, Musevi ve Müslüman topluluklara ev sahipliği yapan Beyoğlu, Tarlabası ve Dolapdere aksı aynı zamanda Beyoğlu'nda ticari etkinliklerin yoğun ve çok kültürlü toplulukların yaşadığı ilk bölgelerden biri olma özelliği taşır.

1990'lerin başlarında İstanbul'un nüfusu bir milyon kişiydi. İstanbul şehrinde vatandaş olarak 450 bin Müslüman Türk, 410 bin azınlık yaşamaktaydı. 1860 yılında Avrupa'dan yoğun göç alan İstanbul'da ayrıca çeşitli ülkelerin vatandaşı olan 150 bin kişi de İstanbul'da ikamet ediyordu. (Akıncı, 2019, s. 11)

Beyoğlu'nun gelişme gösterdiği tarih 19. Yüzyılda olmuştur. Özellikle Kasımpaşa, Dolapdere ovası ve Tophaneden başlanarak Beyoğlu büyük bir çevre çeper oluşturmuştur.

“Petits Champs ve Grands Champs mezarlıkları 1860-1864 yıllarında kaldırılmış, Galata Surları yıktırılmış, yeni yollar, caddeler ve semtler yapılmaya başlanmıştır. Beyoğlu caddesi, ilk olarak 1831 yangınından sonra güneye doğru genişlemeye ve gelişmeye başlamıştır. Kuzey kısmı ise, binlerce evi yok eden ve yüzlerce insanın diri diri yanmasıyla sonuçlanan 1871 yangınından sonra genişletilmiş, olarak yeniden yapılmıştır.” (Soysal, Beyoğlu'nun Tarihçesi, 1984, s. 8)

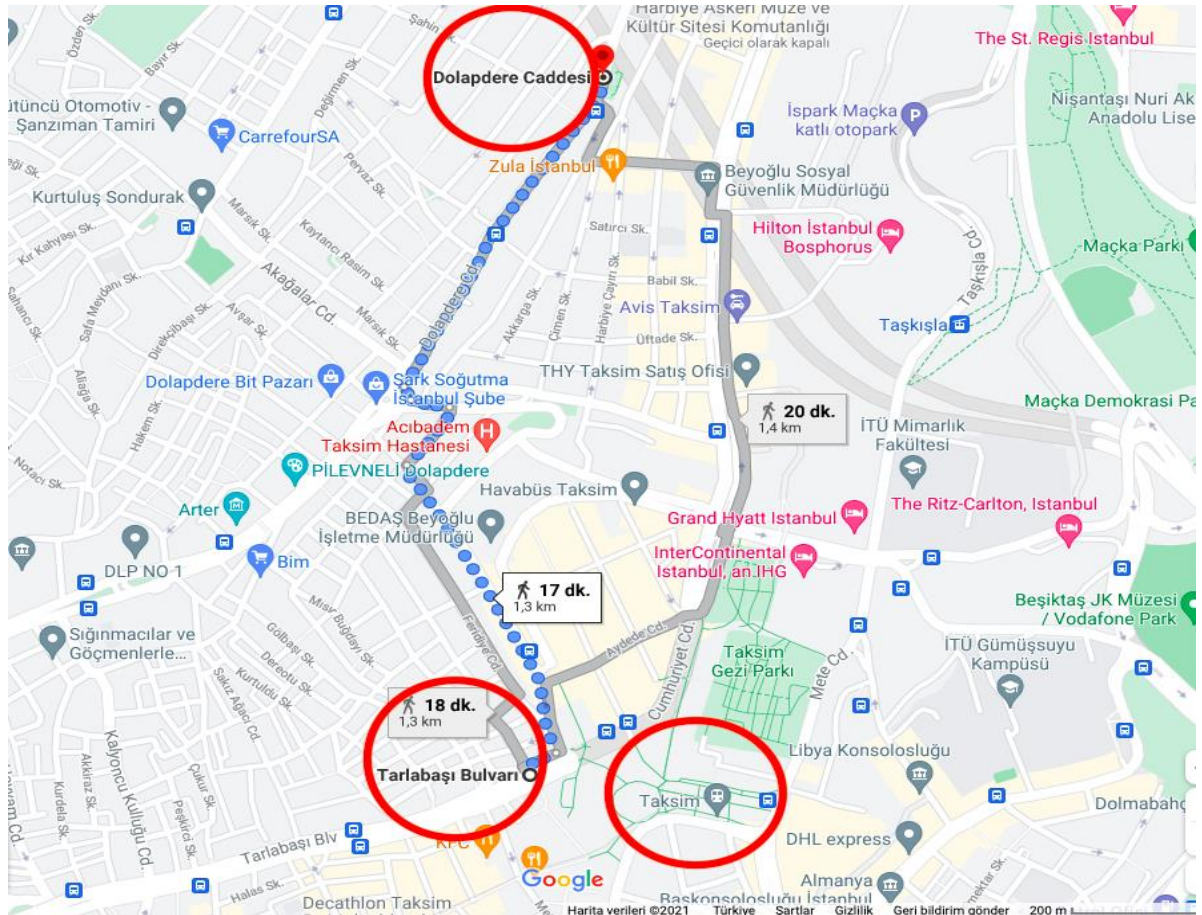
Galata'nın kuzey tepesinde yaşayan nüfus, kentin ana arteri olan Grande Rue de Pera'da (Cadde-i Kebir) yoğunlaşmıştır. Pera'nın kuzeyinde Tepebaşı ve daha kuzeybatısında Tatavla (Kurtuluş), Pera'nın komşu mahalleriydi ve burada genellikle gayrimüslimler ikamet ediyordu. (Çelik, 2019, s. 49)

Beyoğlu'nda yaşanan dört dönem caddeyi büyük bir yıkıma uğrattı. İlk olarak Levantenlerin gönderilmesi, Varlık Vergisi, 6-7 Olaylarının yaşanması ve 1964 yılında Yunan pasaportuna sahip olanların sınır dışı edilmesidir. Bütün bu olayların sonucunda göç yüzünden Beyoğlu'ndaki kültür tarihi büyük bir kırılma yaşadı.

Sait Faik Abasıyanık, Beyoğlu'na hayrandır. 1940'lı, 50'li yıllarda Beyoğlu'nu şöyle aktarır:

“Genişliğin, aşağı-yukarı bir özgürlüğün, içinizi doldurduğunun farkında mısınız? İmkânlar bu kırmızı, yeşil, turuncu bin bir civcivli, binbir menevişli ilan ışıklarının içinde parlar. Yalnızlığınıza belki biri ortak olur. O zaman da ortada yalnızlık denilen şey kalmaz. Beyoğlu bir alemdir. Beyoğlu yaşayan, cıvıldaayan, kaynaşan, rahatlayan, gülen, eğlenen, yalnızlığa çare bulan, ışıklı, hem şıkır şıkır hem koku gibi buram buram, nefis bir caddedir. İnsanlar, yarına buradan hızlanır. Uyuyan koca şehrin ortasında, iki-üç yüz metre içinde geceleri atan bir tek yüreği vardır İstanbul'un. Çıkarın, ölüversin.” (Soysal, 1984, s. 9)

Ara yol olarak kullanılan Talimhane üzerinden Tarlabası ve Dolapdere yürüme mesafesi ve toplu taşıma sistemlerine yakınlığı ile Taksim hattı için bir geçiş bölgesi olması özelliği ile dikkat çekmektedir.

Görsel 2. Dolapdere Caddesi” Taksim haritasında Dolapdere Caddesi'nin yeri. Kırmızı yuvarlaklar 3 bölgenin yürüme mesafesi ile birbirine yakınlığını ifade ediyor.

Dolapdere'ye inen yamaçta yer alan Tarlabası, şehrin Avrupa yakasında, İstanbul'un Beyoğlu ilçesindedir. Semt, Taksim Meydanı ile Cumhuriyet Yolu'nun kesiştiği noktada başlayan ve Refik Saydam Yolu'nun başladığı yerde sona eren Tarlabası Bulvarı'nın iki yakasında yer alıyor. 19. yüzyılın ikinci yarısında azınlık grupların yerleşim yeri ve başta Rumların, Ermenilerin ve Levantenlerin yaşadığı bir yerdir. (Saybasili, 2013, s. 1)

Çok kültürlü bir yapısı olan Beyoğlu, mimarlık ve kültür tarihi açısından İstanbul'un zengin bir bölgesidir.

“Beyoğlu'nda en sarsıcı toplumsal dönüşüm 1942'de yasalaşan Varlık Vergisi'nin yol a tığı el değıştirmelerle yaşanır; bu dönemde gayrimüslim nüfusun vergilerini ödeyebilmek için sahip oldukları gayrimenkulleri elden çıkarması ve ülkeyi terk etmesi İstanbul'un pek çok semtini olduğu gibi Beyoğlu'nu da etkilemiştir. 6-7 Eylül 1955'te ise yine gayrimüslimlerin, özellikle Rumların gayrimenkulleri yağmalanmış, Beyoğlu'nda işyerleri ve konutları olanlar bu alanı terk etmişlerdir. Dolayısıyla bu dönemde Beyoğlu'nun toplumsal yapısının tümüyle değıştiği ve buranın kimliğini oluşturan zanaat ve ticaretin yok olmaya başladığı rahatlıkla söylenebilir. Terkedilen ya da el değıştiren binalar ise artık yeni sahipleri tarafından yeni işlevlerle hayatına devam edecek ya da oda oda kiralanarak 1950'lerden sonra İstanbul'a yönelen kitlesel göçün barınma imkanını sağlayacaktır.” (Türkün & Sarıoğlu, 2013, s. 275-276)

Bu yıkım günümüze kadar etkilerini sürdürmektedir.1984-89 tarihine gelindiğinde Bedrettin Dalan'ın İstanbul Büyük Şehir Belediye başkanı olmasıyla küresel bir şehir merkezi olma yolunda Tarlabası imara açıldı. 2010 yılına gelindiğinde önce Tarlabası 360 kentsel dönüşüm projesi ve 2013 yılında Taksim'in yayalaştırma projesi Beyoğlu'nun mekânsal olarak dönüşümünün tam anlamıyla başladığı tarihlerdir. Tarlabası 360 projesi ile bulvar yapımına başlanması ve tekrar kentsel dönüşümüne başlanan Tarlabası ikinci kez yıkıma uğramıştır.

Tarlabaşı'nın tarihi konutları ve sokakları dönüşüm projesi ile temizlenerek üst sınıflara açıldı. Neo-liberal politikalar ile İstanbul küreselleşme bağlamında dünya için önemli yatırım ve turizm merkezi olma yolunda ilerledi, Tarlabaşı gibi bir tarihi mahallenin turistler ve yatırımcılar için bir alana dönüştü. (Yıldırım & Erdem, 2016, s. 104)

Görsel 3. (Dolapdere meydan- Acıbadem Hastanesi) Yazarın kendi çektiği fotoğraf.

Tarlabaşı 360 projesiyle birlikte yerinden edilen insanlar ile Beyoğlu'nun sosyal yapısı değişmeye başlamış, bu değişim emlak fiyatlarına yansımıştır. Tarlabaşı'nda yerinden edilen insanlar Dolapdere'ye doğru bir hareket etmeye başlamıştır. Dolapdere şehrin ortasında, ancak şehir seviyesinin birkaç metre altında yer alan, kısmen kullanılan, depolarla dolu, yıkılmış bir bölgedir.

2015 yılında Acıbadem Taksim hastanesinin açılmasıyla Dolapdere Irmak caddesi üzerinden hastaneye ulaşım yürüyerek on dakika ile sağlanıyor. Ulaşım ağı açısından değerlendirdiğimizde Osmanbey metro durağı, Halaskargazi Mahallesi üzerinden Şişli'ye ve Irmak Caddesi üzerinden yakınlığı yine on iki dakika ile mesafelendiriliyor. Sonuç olarak Dolapdere hem Taksim hattına hem de Şişli hattına çok yakın olan bir geçiş bölgesi özelliklerini barındırıyor.

Görsel 4. (Dolapdere Irmak Caddesi) Yazarın kendi çektiği fotoğraf.

Dolapdere'nin uğrak bir mekan haline gelmesi stratejisinde ağırlıklı olarak kültür ve sanat faaliyetleri rol oynamıştır. Konut yenilemesi ile hayata geçirilen sanat mekanları semtin ticari anlamda hareketliliğini arttırmıştır. Bu hareketliliğin noktası olan Irmak Caddesi, bu sanat mekanlarının peş peşe sıralandığı caddedir. Yeni açılan bu sanat mekanlarının cepheleri belirli bir estetik tasarım ile yapılmıştır ya da mevcut binalar dönüştürülmüştür.

Görsel 5. (Irmak Caddesi Otel İnşaatları) Yazarın kendi çektiği fotoğraf.

Bu çerçevede planlanan mekanlar sayesinde semtin daha çok kullanılması ve yeni ziyaretçilerin gelip gitmesi bu ivme ile artan bir canlılığı getirmiştir. Ağırlıklı olarak yerli ziyaretçilerin, sanatçıların ve turistlerin uğrak noktası olan Dolapdere: Şişli ve Beyoğlu'na yürüme mesafesinde önemli bir ulaşım kolaylığına sahiptir. Bu bağlamda Dolapdere'yi düşünürken geçiş bölgesi semtlerin Dolapdere'ye etkisi kaçınılmazdır. Soylulaştırma bir zamana yayılır ve işleyiş kazanması bir süreçtir.

3.2. DOLAPDERE'Yİ SERGİ ALANI OLARAK DÜŞÜNMEK?

DOLAPDERE'DEKİ GALERİLER VE MÜZELER, ARTER, GAİA, PİLEVNELİ, EVLİYAGİL, DİRİMART

Önceki bölümlerde Dolapdere'ye inen soylulaştırma sürecinin aşamalarından hareketle Dolapdere'nin soylulaştırılmasının evresinde de en büyük pratik sanat galerileri ve müzelerin açılması olarak öne çıkar. Güncel sanat piyasasının Dolapdere'ye kaymasındaki etki semtin sosyal ve ekonomik yapısında bir hareketlilik yaratır. Tartışmanın birinci noktası niyetlerinden bağımsız bu sanat kurumlarının üstümüze vazife düşüncesi ile semte yerleşmeleridir. İkinci nokta ise bu isteğe bağlı olarak gerçekleşen ticari, kültürel ve sosyal etkinliklerdir. Bütün bu tartışma noktaları öncelikle konut kiralari, otel/konaklama alanlarındaki ücretlerin artmasına ve yeniden tanımlanan mahalleli ilişkilerine etki eder. Kamusal sanat etkinlikleri ile birlikte soylulaştırıcıların beğenisine hitap edecek şekilde hareketlenen semtin, bir sonraki evrede kültürel ve politik reflekslerin gelişeceği bir yer olması mümkündür. 2016 yılından 2020'ye kadar gelen tarihsel süreçte Dolapdere'nin yaşadığı etkileri zaman çizelgesi ile okunabilmektedir. 26 Mayıs 2016 tarihli bir gazete yazısında Dolapdere'deki ilk sanat etkinliği hareketinden bahseder:

“Dirimart Dolapdere, açılışını yeni bir sergiyle birlikte yaptı. Serginin adı “Yüzey ve Ötesi”. Küratörlüğünü Heinz Peter Schwerfel'in üstlendiği sergide: Franz Ackermann 'Doruklar', Haluk Akakçe 'Bay Pembe', Ayşe Erkmen 'Pantone 1', Bernard Frize - 'Ada W' / 'Ada R', Isaac Julien – 'Yankı' / 'Taşlar Elmaslara Karşı', Sarah Morris 'Şubat 2016', Shirin Neshat – 'Kralların Kitapları Serisinden', Eva Rothschild – 'X'ler ve Y'ler', Tomas Saraceno - 'Konektom' ve Ebru Uygun 'Hakiki misin? Evet öyleyim', adlı eserleriyle yer alıyorlar.”¹³

¹³ Hızlan, D. (2705.2016). Dolapdere'de yeni bir galeri. *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 11.06.2022, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/dogan-hizlan/dolapderede-yeni-bir-galeri-40109594>

21 Aralık 2016 tarihli bir röportajda Gaia Galeri direktörü Dolapdere'deki dönüşüm üzerine bir söylemde bulunur:

“Bölgedeki sanat galerinin ve müzelerin çoğalmasıyla birlikte Dolapdere'nin kültürel dönüşümünün de sağlıklı bir biçimde tamamlanacağını düşünüyoruz. Sanat galerinin Dolapdere'ye akın etmesi üretilen bir devlet politikasının sonucu değildi tabii ki. Bu girişimler planlı değildi ama burada Dirimart'la başlayan ve sonra Koç Müzesi'yle devam eden bir sanat lokomotifi oluştu. Biz de bu lokomotife eklenen parçalardan biriyiz.”¹⁴

Bu röportaj ekseninde Dolapdere'de şimdilik devlet eliyle yeniden bir yapılanmanın olmadığını biliyoruz. Ancak semtin yeni sahipleriyle buluşturulmak üzere birçok eğilim içine girdiğini biliyoruz. Özellikle mahalleli, emlakçı ve semt esnafı özellikle Taksim Yayalaştırma projesi ve Tarlabası 360 projesinin etkisiyle Dolapdere'ye doğru bir akış olduğunu ve Dolapdere'yi doğrudan etkileyen bir hareketlilik olduğunu ifade etmişlerdi. Dolapdere orta sınıf ve girişimciler için yeni bir çekim alanına dönüştü. Bu noktadan hareketle Dolapdere'nin fırsatlarla dolu bir pazar alanına dönüşeceği öngörülebilir. Çünkü Dolapdere, Beyoğlu ve Şişli bölgelerine yürüme mesafesi konumuna sahiptir ve ulaşım açısından da avantajlı bir bölgedir. Çoğunlukla Dolapdere'ye ulaşım Taksim üzerinden kalkan araçlar ile sağlanır.

¹⁴ Şeren Tellioglu, T. (21.12.2016). Gaia Gallery'nin DNA'sında Mekanla Oynamak Var. *Mimarizm*, Erişim Tarihi:11.06.2021, https://www.mimarizm.com/hobi/gaia-gallery-nin-dna-sinda-mekanla-oyunamak-var_127743

12 Mayıs 2016 tarihli gazete yazısında

“2016 yılında Dolapdere’deki ikinci mekanını açan ve 2019 yılının başında çalışmalarını bir tek bu mekandan sürdüreceğini söyleyen Dirimart, Ekim 2016’da Dolapdere’ye taşınan ancak 2018 yılının Ağustos ayında kapanma kararı alan Gaia Gallery ve 2017 yılında açılan Pilevneli Gallery’den sonra, Ankara’daki Müze Evliyagil, Dolapdere’de Evliyagil Dolapdere adında kar amacı gütmeyen bir sergi mekanını açacağını duyurdu.”¹⁵

Adorno’nun belirttiği gibi, kültür mallarının sergi, kamusal yayın kuruluşlarında, televizyonlarda “bedava”, “kamu hizmeti” adı altında sunarak bu durumu tersine çevirmeye çalışır. Oysa bunun bedeli, emekçi kitleler tarafından zaten ödenmiştir. (Adorno, 2011, s. 22) Sonuç olarak kültür endüstrisi, kültür aktivizmi ile geliştirilmeye çalışılan dar alanlara dokunma arzusu aslında çatışma içindedir.

¹⁵Anonim.(12.05.2016). Dirimart ikinci galerisini Dolapdere’de açıyor. *Kültür Limited*, Erişim Tarihi:18.03.2021, <https://kulturlimited.com/dirimart-ikinci-galerisini-dolapderede-aciyor/>

Görsel 6. (Dolapdere Irmak Caddesi Arter Önü, Karşı kaldırımca Evliyagil Dolapdere Görünüyor) Yazarın kendi çektiği fotoğraf.

Ankara referanslı Evliyagil Galeri de Dolapdere'deki yerini almış ve ünlü küratör Beral Madra öncülüğünde Evliyagil Dolapdere açılmıştır. Bütün bu gelişmeler ile birlikte Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş, Kadıköy semtlerinden çok sayıda insan "sanat alanı" gibi arayışlarla Dolapdere'yi tercih etmeye başladı.

23 Aralık 2018 yılına geldiğimizde Dolapdere artık Çin'li yatırımcıların ilgi odağı olmaya başladığını görürüz.

"2018'de gelen Çinli turist sayısı yüzde 100 artarak 500 bine ulaştı. 2019'da bu sayının daha da artması bekleniyor. Oteller bölgesi olarak dönüşüm geçirmekte olan Dolapdere'de Regard ve Beijing otellerini Çinli yatırımcılar açtı. Bölge İstanbul'un China Town'ı (Çin Mahallesi) olmaya aday." ¹⁶

¹⁶ Özgentürk, J. (23.12.2018). Dolapdere İstanbul'un China Town'ı Olur Mu? *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 25.11.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/jale-ozgenturk/dolapdere-istanbulun-china-towni-olur-mu-41060603>

Bu da Şişli, Beyoğlu, Taksim Meydanı ve çevresine yakınlığı ile çok sayıda yatırımcı için yeni bir konaklama alanı olarak çekim yarattığını görmekteyiz. Dolapdere, özellikle turistler için Beyoğlu bölgesinden daha az maliyete kalabileceği ve mevcut otellere özel araçlarla ulaşabileceği muazzam bir konaklama alanıdır.

Kamusal sanat etkinlikleri ve modern mimarisi ile 2019 yılında Arter Dolapdere'ye taşınmıştır. 13.09.2019 tarihli gazetede Arter'in açıldığını duyuran bir yazı yayınlanır:

“Arter Kurucu Direktörü Melih Fereli ise açılışı yapılan binanın şeffaf yapısının müzenin işleyişi için de geçerli olacağını belirterek, “Mahalleye sırtını dönmeyen, mahalleyi içine davet eden, hatta içinden geçip arka taraftan tekrar sokağa çıkabileceğiniz bir yapı oluştu” diye konuştu. Fereli, ulaşım sorununa çözüm için yakındaki metro istasyonlarına gidip gelecek servisler düzenleyeceklerini duyurdu.”¹⁷

Bu noktadan hareketle kamusal sanat etkinlikleri ile birlikte soylulaştırıcıların beğenisine hitap edecek şekilde hareketlenecek olan semtin bir sonraki evrede kültürel ve politik refleksler ile tanışmış olacağı kaçınılmazdır.

Mekansal pratikler birbirinden bağımsız değildir. Bir mekanın belirli gruplar tarafından devamlı mülk edinilmesi o mekanın hakimiyet altına alınması anlamına gelmektedir. Bu mesafeden doğan mekanın yeniden üretimi, mesafeleri ve mülksüzleşme ile hakimiyet koşullarının değişimine neden olur. (Harvey, 1997, s. 250)

¹⁷ Halıcı Doğaner, N. (13.09.2019) Arter Artık Dolapdere'de. *Sözcü*, Erişim Tarihi: 11.03.2021, <https://www.sozcu.com.tr/2019/kultur-sanat/arter-artik-dolapderede-5331295/>

Eylül 2017 tarihinde Pilevneli Galeri de Dolapdere’de kapılarını açtı. Yapı ünlü mimar Emre Arolat tarafından tasarlanmıştır. Galerinin 19 Mart-25 Nisan 2021 tarihli Refik Anadol’un Makine Hatıraları sergisi Dolapdere’ye büyük bir hareketlilik getirdi. Ancak bu sergi ile birlikte birçok sanat ortamında sanatın araçsallaşması üzerine tartışmalar oldu. Bu tartışma sanatçının eleştirilere karşı tavrıyla bir gündem yarattı.

03 Nisan 2021 tarihli gazete yazısında:

“Sanatatak.com'un kurucusu Ayşegül Sönmez ile Refik Anadol arasında *Makine Hatıraları: Uzay* sergisi üzerinden başlayan bir tartışma yaşandı. Sönmez, Anadol'un sergisi hakkında “Refik Anadol’un Makine Hatıraları’nın Hatırlattıkları” başlıklı bir yazı dizisi kaleme aldı. “*Yüksek duvarların karşısında insan olarak küçücük kaldığımız, katılımcısı, aslında katkı sağlayan, malzemesi olduğumuz bu görsellik, ticari değeri olan büyülmüş gibi yapan teknoloji biçimleri ve araçlarından başka bir şey değil. O şeye ‘sanat’ diyebilir miyiz? “En çağdaş çağdaş sanat” hatta? Bana kalırsa hayır*” görüşünü de içeren eleştirisine Anadol tepki gösterdi.

Refik Anadol, adını anmadan verdiği yanıtta Sönmez'in "*serginin başarısını hazmedemediği*"ni savunurken, büyük bir çanak anten görseli eşliğinde "*Onlara buradan 70 metrelik DNS anteni hediyem olsun*" ifadesini de içeren bir paylaşım yaptı. Sönmez ise, Anadol'un kendisiyle ilgili sözlerini Instagram hesabından paylaşarak, "*Bir sanatçının eleştiri karşısındaki bu tavrına mı, bu tavrın içerdiği aşağılayıcı, memleket siyasetinde hep maruz kaldığımız, ayrımcı, bilgiyi küçümseyici tona mı, eleştiri karşısındaki tahammül sınırının bu kadar yok olmuş olmasına mı, neye şaşıracağımı bilemedim. Büyük harflerle, bir eleştirmen yayıncı olarak KINIYORUM!*" yazdı.”¹⁸

¹⁸ Anonim. (03.04.2021) Refik Anadol'un, sergisi için yazılan eleştiriye yanıtı tartışma yarattı: 70 metrelik anten hediyem olsun! T24, Erişim Tarihi:15.05.2021, <https://t24.com.tr/haber/refik-anadol-un-sergisi-icin-yapilan-elestiriye-yaniti-tartisma-taratti,943366>

25.06.2020 tarihli gazete haberinde Beyoğlu Belediye Başkanı'nın Dolapdere'nin canlanan bir alan olduğu üzerine sözleri yer almaktadır.

“Dolapdere'nin yeni trendine uygun çalışmalar yapıyoruz” Beyoğlu Belediye Başkanı Haydar Ali Yıldız, Dolapdere'de özellikle son dönemlerde çok ciddi yatırımların olduğunu belirterek, “Dolapdere her gün değerine değer katan bir bölge haline geldi. Bir yandan üniversiteler, müzeler ve sanat galerileri, diğer yandan alışveriş merkezleri ve oteller ile Dolapdere'de yeni bir aks, yeni bir çekim merkezi oluşuyor. Bu sayede Beyoğlu Kültür Yolu ile Galataport'tan Taksim Meydanı'na uzanan turizm aksı Dolapdere'ye kadar uzanacak. Bu değişim ve dönüşüm Dolapdere'yi gelecekte çok güzel günlerin beklediğinin bir habercisidir. Bizde Beyoğlu Belediyesi olarak bölgenin yeni trendine uygun alt ve üst yapı çalışmalarımızı yapıyoruz” dedi.”¹⁹

Bu noktadan hareketle yatırımcılar ve yeni ziyaretçilerin tüketim tercihlerine odaklanan yaklaşımlarda bu yeni sınıfsal pozisyonu güçlendirmeye yönelik bir tavır olduğu görülmektedir. Gerek belediye başkanının gerek emlakçılar ve soylulaştırıcıların ağırlıklı olarak Dolapdere'ye geldiklerini ifade etmişlerdir. Bunun en önemli sebeplerinden biri Dolapdere'nin Beyoğlu ve çevresine yakınlığı ile sunduğu avantajları tüketebilecek bir noktada konumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu vaat edilen ayrıcalıklar Dolapdere için “sanatla iç içe bir yer” hayallerin nasıl bir dönüşüm getireceği açıklar niteliktedir.

¹⁹ Anonim. (25.06.2020) Beyoğlu'nun yeni gözdesi Dolapdere değerine değer katıyor. *Sabah*, Erişim Tarihi: 01.09.2020, <https://www.sabah.com.tr/istanbul/2020/06/25/beyoglunun-yeni-gozdesi-dolapdere-degerine-deger-katiyor>

12 yaşından beri Dolapdere’de yaşayan 87 yılından beri de Dolapdere’de kaportacılık yapan mahallelilerden biri, bir süreliğine sanat kurumlarının yapılaşlarına tanık olmuş;

“12 yaşından beri buradayım. 87 yılından beri oto sanayicilik yapıyorum. Bize bir faydası yok, merak edip gezmedim. Eskiden buraların çoğu top sahasıydı sonra oteller oldu. 10 sene de özellikle çok değişti. Arter yapılırken binanın altına demirler koydular o demirler yüzünden buradaki evlerde çatlak oluştu. Ama ne soran var ne bakan... Buranın altını kazdııkça su çıkıyor. O yüzden burada 5-6 kattan fazla bina yapılamaz. Dirimart binası yapılırken izledim günlerce o suyu engellemeye çalıştılar.”²⁰

Dolapdere’deki konutların ve özellikle tarihi binaların bazılarında eski sahipleri yaşamaya devam etmektedir, bazı binaları ise yeni ticari faaliyetler ile yeni sahipleriyle buluşmak üzere boş durmakta ve bazıları da kullanılmaz bir haldedir. Dolapdere’de güçlü bir çevre estetiği ve buna benzer bir arayıştan söz edilemez. Semtin tarihi yapıları haricinde kalan konutlar oldukça eski ve metruk haldedir. Eski ve bakımsız binalarda düşük gelirli kesimler ve göçmenler ikamet etmektedir.

41 yaşında, Dolapdere’de manavlık yapan bir mahalleli bu yer değişimlerini şöyle açıklıyor;

“1989’dan beri buradayım. Önceden Tarlabası’nda oturuyordum daha sonra Dolapdere’ye taşındım. Kentsel dönüşüm olunca Dolapdere’ye indik, akrabalarım da burada. Taşınmak zorunda kaldım... Ya Kağıthane, ya Kasımpaşa ya Dolapdere’ye taşınabilirdik. Benim dükkânın hemen yanında oturuyoruz. Taksim dünyanın başkenti, zengin de fakir de kendine göre yer bulur. Ama birçok yerde zenginler devreye girdi, kirletiyorlar her yeri,

²⁰ 16.09.2021 Tarihli Saha Görüşmesi

elimizden alacaklar buraları. Kentsel dönüşüm olacak biliyorum. Ama ben direneceğim. Tarihi doku umurlarında değil. Onun için yapsalar ben de destek veririm. Eğer burası lükse dönerse bizim yaşama şansımız yok. Turistler geliyor ama taksiden iniyorlar çıkarken de direk taksiye biniyorlar. Galeriden çıkıyor taksiye biniyor. İlerde iş yerim kapanırsa da bir güvencem yok. Burada mahalle kültürü var. Vicdanlı insanlara kalırız umarım. Burası kurt kuzu hikayesi gibi.”²¹

Görüşmelerde sıkça yapılan vurgular burada açılan sanat kurumlarının tüketim faaliyetlerinin genellikle turistler ve yerli ziyaretçiler üzerine olduğuna yöneliktir. Bu tür yeni sanat etkinlikleri semt sakinlerinin ihtiyaçlarından farklıdır. Dolapdere'nin kültürel bir merkez mi yoksa geçiş mekanı mı yoksa bir çeper olarak mı kalacağı yönündeki sorular dikkat çeken noktalardan biridir. Bu mekanların kimlere hitap edeceği, Dolapdere'de yaşayanların bu oluşumları nasıl karşılayacağı ve beklenen komşuluğun nasıl mümkün kılınacağı birlikte düşünülebilir. Bu korunaklı mekanların kamu temsiliyeti tersine çevirebileceğine dair pratiklerin oluşması ortaya çıkabilir. Bütün bu temsiliyet hali, Dolapdere'deki gündelik hayat deneyimleriyle birlikte karşıt-kamusallıkları tartışır.

36 yaşında, Sanatçı ve aynı zamanda araştırmacı olan yerli ziyaretçilerden birinin Dolapdere'deki müze ve galerilerin işlevine dair aktarımı şöyle;

“Sadece Dirimart ve Arter'i gezdim. Evliyagil'de iyi olduğunu ve görmem gerektiğini düşündüğüm birkaç sergi vardı ama ya kapalıydı ya müsait değildim, fırsat olmadı. Sanat için alan açmaları açısından olumlu olduğunu ancak aynı sanatçı kanonu içinde hareket ettiklerinden sanat anlayışları açısından birbirlerinden çok farklı olmadıklarını düşünüyorum. Arter'in Altan Gürman gibi isimlere yer verdiği sergilerinin özellikle arşivcilik ve tarih açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Koleksiyon sergilerini yine aynı kanon içerisinde ve tikiş tikiş buldum. Çevrelerinde haliyle gentrifikasyona

²¹ 17.09.2021 Tarihli Saha Görüşmesi

sebepler oldukları gerçek ama Arter'in bu konuda bazı çabaları olduğunu duydum. Diğer galerilerden böyle bir şey duymadım ama bu misyonu üstlerine almak istememiş olabilirler ya da ben duymamış olabilirim. Daha önce Tophane'de de olan bir şeydi. Galeriler gelirler ve sonra giderler, bir sürekliliği olduğunu düşünmüyorum.”²²

Yeni sanat mekanları öncelikle kendilerini toplum için iyi bir oluşum olarak sunar. Örneğin sanata ulaşmayan kesimlere de hitap ettikleri gibi bir algı yaratırlar. Ancak birçok sanat kurumu özellikle yoksul mahallelerde günün sonunda müteahhit ve emlakçılar ve onların yatırımcıları için mülk değeri işlevi görür. Niyetlerinden bağımsız sanat ve sanatsal etkinliklerini piyasadan tamamen uzak görmek güçtür. Yaratıcı etkinlikler niyetinden bağımsız sermayelerin baskın olmasını somutlaştırır.

21 yaşında, mimarlık öğrencisi gezi deneyimini şöyle aktarıyor;

“Arter’i ziyaret eden ve bunun yanı sıra Pilevneli’yi de gören biri olarak; bence güzel ve önemli ama şehir ilişkisi açısından nasıl bir bağdaştırma yapılabilir çok emin değilim. Galerilerin de Dolapdere’nin de birbirine alışması gerektiğini düşünüyorum şu an çok keskin bir kontrast var.”²³

Mahalleli genellikle iki işte çalışan bir kesimden oluşuyor. Mahallenin karakterini hızla değiştirmeye yönelik olan bu modelleme mahalleli tarafından içkin olmayabilir.

“Entegrasyon da takıntı konusu halini alır, hedefsiz bir özlemdir. Çok çeşitli anlamlarda ele alınan “entegrasyon” terimi, metinlerde (gazeteler, kitaplar ve nutuklar) öyle sık belirir ki, bunun bir anlamı olmalı. “Entegrasyon” terimi, bir yandan toplumsal pratiği kapsayan ve çevreleyen, strateji ortaya koyan bir kavramı adlandırır. Diğer yandan da bir takıntıyı, (şuna, buna: bir gruba, bir kümeye, bir bütüne) entegre olma takıntısını ortaya koyan, kavramsız,

²² 20.09.2021 Tarihli Saha Görüşmesi

²³ 14.10.2021 Tarihli Saha Görüşmesi

hedefsiz ve nesnellikten yoksun, toplumsal bir yan anlam verir. Bütünü parçaların, sentezi analizin, bağdaşıklığı bağdaşıksızlığın, örgütlenmeyi parçalanmanın üzerine yerleştiren bir toplumda başka türlü olabilir miydi ki? Bu kurucu ikilik, çatışmalı içeriğiyle birlikte, şehirden ve kent sorunsalından yola çıkarak kendini gösterir. Bundan hangi sonuçlar çıkar? Özellikle kentsel gerçekliğe tekabül eden parçalayıcı entegrasyon gibi paradoksal olgular çıkar elbette.” (Lefebvre, 2018, s. 116)

Entegrasyona tabii olmayan bu grupların yaşadığı yabancılaşma ancak mekan içinde kendi alanlarını üreterek ya da bu oluşumlara eklemenebilirse gerçekleşebilir. Bu da çeşitli temsiliyetlerin gerçekleşmesi ile sağlanabilir.

31 yaşındaki, raportör Dolapdere'deki mekan ve kullanım alanlarını şöyle açıklıyor;

“Dolapdere'de bulunan sanat kurumlarının bölgeye hala bir tam anlamıyla canlılık kattığını düşünmüyorum. Tabi ki bir sirkülasyon katıyor ama bu belki de sadece oraya gelip o alanları ziyaret edenler için geçerli olabilir. Zira Dolapdere'ye gelen veya orada yaşayanların baya büyük çoğunluğunun bu sanat kurumlarını sadece dışarıdan gördüğünü düşünüyorum. Çünkü onların ilgi alanları ve yaşam tarzlarının arasında sanat pek yok gibi. Dolapdere'ye esas canlılığı ise Taksim360 vb. yapıların orada yaygınlaşması getirebilir kısmen de getiriyor. Tabi bu canlılığın ne kadar canlılık olduğu tartışması ayrı bir konudur.”²⁴

Bu görüşmelerden de yola çıkarak bu ayırım halinin belirginleştiğini söylemenin bu sanat kurumlarının açıldığı takvim olarak belirtmek mümkündür. Bu ayırımın çizgisi belirgin, bu da bazı topluluklarda güvensizlik yaratır. Yatırım ve yer değiştirme birbiriyle paralel bir alan açar. Kültürel ve fiziksel yerinden edilme, daha varlıklı yatırımcıların gelmesine yer açmak için yer değiştirmek zorunda kalır.

²⁴ 09.12.2021 Tarihli Saha Görüşmesi

“Berlin'in hızla soylulaşan Neukölln semtindeki bir binanın kiracıları, daireleri kendilerine hiçbir garanti vermeyen yeni sahipleri tarafından satın alındıktan sonra evlerini kaybetmekten korkuyorlar. Dava, Berlin'in konut maliyetlerinin artışını yavaşlatma ve toplulukları parçalanmaktan ve değiştirilmekten koruma girişimlerinin zayıflıklarını ortaya çıkardı. Weichselstrasse 56 adresindeki 26 dairede yaşayan insanlar, iki ay önce kendilerine binanın satın alındığını bildiren mektuplar aldılar, ancak kim tarafından söylenmedi. Buna karşılık, bir kampanya başlatıldı ve yerel belediyeyi, ya binayı önceden satın alma hakkını kullanarak ya da alıcıları dairelerin satılmayacağına dair garantiler imzalamaya ikna ederek müdahale etmeye çağırdılar. Şimdiye kadar, her iki seçenek de başarısız oldu.”²⁵

Soylulaştırma süreçleri her zaman benzer adımları takip eder, her yerde aynı zamansal çizgi ve ölçekte olmayan bir süreçtir.

32 yaşında, Dolapdere'de market sahibi bir mahalleli ziyaretçiler ile olan ilişkileri şöyle açıklıyor;

“Dolapdere'de oturuyorum. Eskiden bu markette çalışıyordum. Satılınca ben aldım. 20 senedir buradayım. Sanat kurumlarının bize etkileri de yok zararları da yok. Ama bu çevreyi yükselttiler. Değişim oldu. Ama gelenler servisle gelip gidiyor zaten. Ama gelenler bu ortamı sevmiyorlar. Dönüşüm olursa dükkkanı kapatırım, mecbur. Sonuçta gücü gücü yetene... Arter açılmadan önce burda Ford'un servisi vardı. Evliyagil'in açtığı yerde eskiden lokanta vardı.”²⁶

²⁵ Knight, B. (26.08.2019) Gentrification battle: berlin tenants fight to save their homes from new buyer. DW, Erişim Tarihi: 18.02.2022, <https://www.dw.com/en/gentrification-battle-berlin-tenants-fight-to-save-their-homes-from-new-buyers/a-50167555>

²⁶ 24.09.21 Tarihli Saha Görüşmesi

Görsel 7. (Arter İç Balkon/Dolapdere Mahallesi Görünümü) Yazarın kendi çektiği fotoğraf.

“Özgül bir mekân inşa etmek, ortak dünyanın paylaşımının emsalsiz bir biçimini kurmak. Yüce estetiği, sanat bir mutlak öteki 'ye karşı ezeli bir borç altına sokar. Ama bu arada ona tarihsel bir misyon atfeder: “Avangard” olarak adlandırılan özneye emanet edilmiş bu tarihsel misyon, ticarî ürünlerin eşdeğerlilik dünyasından mutlak surette aynı, duyulur kayıtlardan oluşmuş bir doku meydana getirmektir, ilişkisel estetik hem sanatın kendine-yeterlik iddiasını hem de hayatı sanat yoluyla dönüştürme hayalini reddeder, ama hayatî önemde bir fikri de yeniden olumlar: Sanat, ortak olanın yerini yurdunu maddî ve simgesel olarak yeniden şekillendirmek için mekânlar ve ilişkiler kurmaktır.” (Ranciere, 2012, s. 26)

Bu noktadan hareketle bu akış yatırımcıları bu bölgelere çekiyor ve “kentsel yenileme” ile daha iyi kamu hizmetlerine yol açabilecek “iyileştirmeye” sebep oluyor. Dolayısıyla Dolapdere'nin tarihi mimarisi, kamusal sanat hareketliliği ve bölgenin konumu itibarıyla soylulaştırıcılar için bir çekim alanı yarattı. Bu

çekimin etrafında toplanan yeni orta sınıf ve girişimciler için bir fırsat alanına dönüştü. Dolapdere Beyoğlu'na ve birçok merkezi konuma yakın olması büyük yatırımcıları etkiledi ve 2019'dan bu yana fırsatlarla dolu bir "pazar" alanına dönüştü.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tez çalışması, İstanbul Dolapdere semtinde 2019 yılından itibaren açılmaya başlayan galeri, müze vb. sanat mekanlarının ve düzenlenen kültür sanat etkinliklerinin Dolapdere semti üzerindeki kentsel dönüşüm pratiklerine etkisini ele alarak, sanat mekanlarının ve buna bağlı olarak Dolapdere içindeki sosyal ve ekonomik olarak değişen kırılmaların soylulaştırma pratiklerine etkisini ele almıştır. İstanbul'daki birçok soylulaştırma deneyiminin ardından yakın zamanda Dolapdere'de müze, sanat galerileri vb. mekanların kent merkezine yakın bir alan olan Dolapdere'ye açılmasıyla semt içindeki değişime nasıl bir etkisi olduğunun tartışılması çalışmanın birincil referans noktasını oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasında, soylulaştırma ve Dolapdere semti beraber düşünülerek, sanat mekanlarının dönüşüm pratiklerine etkisi analiz edilmeye çalışılmıştır.

2019 yılı ile Dolapdere semtinde açılmaya başlanan bu sanat mekanları mahalleli için önemli bir kırılmayı oluşturmaktadır. Sermaye ve orta ve üst sınıfların Dolapdere'ye gelmesiyle birlikte hareketlenmeye başlayan Dolapdere kentsel dönüşüm örnekleri ile çeşitlenmesi dile getirilirken; birçok farklı kurum ve kuruluşların var olduğu mekanlar kentsel dönüşüm için yeni alanların çeşitlenmesine yol açmıştır. Çalışmanın temel savlarından bir tanesi de sanat mekanlarının kentsel dönüşüm politikalarına etkisi olarak görülebileceğidir. Kavramsal olarak Ruth Glass'ın aktardığı gibi genellikle işçi sınıfının yaşadığı eski kentsel konutların orta ve üst sınıflar tarafından yenilenmesi ile bu sanatsal mekanlar ortak alanlar yaratma yoluyla soylulaştırmayı genişletmesidir. Bununla birlikte kullanım değerinin öne çıktığı bu mekanlar yeni tüketim alanlarının oluşmasına neden olur. Büyük yatırımların gelmesi, emlak sektörünün canlanması, kira ve arsa fiyatlarının artışı öne çıkmıştır.

Özellikle eski konut, depo, dükkan vb. yerlerin yeniden değerlendirilmesi ön plana çıkmıştır. İstanbul'da soylulaştırmanın 1980'den Kuzguncuk, Arnavutköy ve Ortaköy'de başlaması, 1990'lar ile Beyoğlu, Cihangir, Galata ve Asmalımescit'in özellikle sanatçıların etkisi ile değişim ve dönüşüm geçirmesi, 1990 ve sonlarında Haliç ve Balat mahallerine sıçraması örnekleri çeşitlendirmiştir. Özellikle 2005 yılında Beyoğlu'nun Tarlabası mahallesindeki kentsel dönüşüm faaliyetleri İstanbul'daki soylulaştırma pratiği birbirine bağlayan temel referans noktalarını oluşturmaktadır. İstanbul'un eşsiz değerlerini öne çıkarmak, kültürel mirası koruma projeleri, kültür ve sanat etkinlikleri ile tanıtmak, turizme canlılık katmak ve İstanbul'un Avrupa kültür başkenti olarak seçilmesiyle sermaye ve yatırımlar ile dönüşüm alanını genişletti. Bu soylulaştırma dalgaları İstanbul'un çevre ve çeperinde dönüşümleri çeşitlendirdiler. Ayrıca farklı ülke ve şehirlerde ortaya çıkan kültür sanat etkinlikleri ve mekanlarının soylulaştırma hareketlerinde olan payı da aktarılmaya çalışılmıştır.

Bütün bu tartışmaların ana hattı olan sanat etkinliklerinin bu dönüşümlere ortak oluşu hem de sermaye sahiplerinin ortak mekanları birbirine bağlıdır. Kültür sanat mekanları hem kullanım değerini öne çıkaran mekanlar yaratırlar hem de kamusallık öngörüsü ile semtlerin soylulaştırma sürecine katkıda bulunurlar. Etkinlikler, sergiler, atölyeler ile canlanan semt artık farklı tanımlandığı için emlak sektörünün canlanmasına, özel sektör ve sermayenin genişlemesine önemli ölçüde katkıda bulunur.

Bu tez çalışması, Dolapdere'de yaşayan esnaf, mahalleli, yerli ve yabancı ziyaretçileri ikincil önemli nokta olarak tanımlamaktadır. Özellikle bu soylulaştırma pratiği düşünülürken saha verilerinden ortaya çıkan en önemli sonuç Dolapdere'de yaşayan mahallelinin Dolapdere'nin yeni ziyaretçileri tarafından farklı tanımlanmasından dolayı ortaya çıkan yabancılaşma öne çıkmaktadır. Mahalleli Dolapdere'ye yapılan yatırımların açtığı mekanların gelişimini izlerken, emlak değerinin semte etkisini de tanımlamaktadır.

Dolayısıyla bu çalışma Dolapdere'nin niyetlerinden bağımsız açılan sanat mekanlarının semtin farklı mekânsal pratikleri arasında kalışının, daha önce Dolapdere'ye uğramayan yeni ziyaretçilerin çizdiği sınırlarını öne çıkarmaktadır. Sanat mekanları ise, semtin soylulaşması açısından önemli bir değişime yol açmaktadır. Bu sanat mekanlarının varlığı yaşayan yerliler için kırılmayı oluşturur. Mahalleli olmanın sınırları bu mekanlar ve ziyaretçilerin sınırları ile farklılaşmaktadır. Bunun temel belirleyeni olarak ise kamusal söylemin farklılaşması düşünceleridir. Diğer yandan mahalleli ile sanat mekanlarını aynı sınırlar içinde ilişkilmesi "ortak" alanların kurmuş olduğu gerilim arasında gidip gelmektedir. Her soylulaştırmanın arkasında itici bir güç olabilir. Bu güçler siyasi, ticari, kültürel, sosyal ve sanat etkinlikleri bağlamında değerlendirilebilir. Bu da soylulaştırmanın kent hakkı ve yapısında nasıl bir değişikliğe sebep olduğunu tartışırabilir.

Dolayısıyla çalışmanın temel savlarından biri de sanat mekanlarının Dolapdere'nin soylulaştırması basamaklarından birine imkan verdiğidir. Özetle bu çalışma, sanat mekanlarının çoğunlukla düşük geliri sınıfların yaşadığı mahalleleri, kentin merkezine yakın yerlerdeki soylulaştırma tehdidi altında olan ya da kentsel dönüşüme uğramayı odağına alan çalışmalardan farklı olarak: kültür sanat mekanlarının soylulaştırma tehdidi altında olan yerlerdeki sanat mekanları faktörünü ele almaya çalışmış ve sanat tarihi çalışmalarına kent hakkı ve yapısına sanat mekanları bağlamında bakıldığında değişim ve dönüşüme nasıl bir öngörü vereceği hakkında katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Bu amaç ile soylulaştırmanın birinci dalgasını oluşturan kültür ve sanat etkinlikleri ve mekanlarından yola çıkarak ortaya koymaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W. (2011). *Kültür Endüstrisi*. (N. Ülner, M. Tüzel, & E. Gen, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Akıncı, T. (2019). *Cumhuriyette Beyoğlu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Anonim. (2014). Beyoğlu'nun Gelişmesine Japon Desteği. *Anayurt Gz*, Erişim Tarihi:20.04.2021 <https://anayurtgazetesi.com/haber/Beyoglunun-Gelismesine-Japon-Destegi/518307>

Anonim. (2021). New York Gentrification and Displacement. *Urban Displacement Maps*, Erişim Tarihi: 11.07.2022. <https://www.urbandisplacement.org/maps/new-york-gentrification-and-displacement/>

Anonim.(2016). Dirimart ikinci galerisini Dolapdere'de açıyor. *Kültür Limited*, Erişim Tarihi:18.03. 2021, <https://kulturlimited.com/dirimart-ikinci-galerisini-dolapderede-aciyor/>

Anonim, Perry, F. (2016). We are building our way to hell: tales of gentrification around the World. *The Guardian*, Erişim Tarihi: 12.03.2021, <https://www.theguardian.com/cities/2016/oct/05/building-way-to-hell-readers-ales-gentrification-around-world>

Anonim. (2021) Refik Anadol'un, sergisi için yazılan eleştiriye yanıtı tartışma yarattı: 70 metrelik anten hediye olsun! *T24*, Erişim Tarihi:15.05.2021, <https://t24.com.tr/haber/refik-anadol-un-sergisi-icin-yapilan-elestiriye-yaniti-tartisma-taratti,943366>

Anonim. (2020) Beyoğlu'nun yeni gözdesi Dolapdere değerine değer katıyor. *Sabah*, Erişim Tarihi: 01.09.2020, <https://www.sabah.com.tr/istanbul/2020/06/25/beyoglunun-yeni-gozdesi-dolapdere-degerine-deger-katiyor>

Aktuğ. E. (2016). Sanatın yeni merkezi Dolapdere. *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 25.04. 2021. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sanatin-yeni-merkezi-dolapdere-40109033>

Artun, A. (2018). *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi Estetik Modernizmin Tasfiyesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Baudrillard, J. (2017). *Tüketim Toplumu*. (N. Tatal, & F. Keskin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bilgehan, Z., (2016). Dolapdere'de farklı bir komşuluk. *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 14.02.2016 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dolapderede-farkli-bir-komsuluk-41447033>

Cameron, S., & Coaffee, J. (2005, Nisan). *Art and Regeneration in Third Wave Gentrification*. *European Journal of Housing Policy*, 5(1), 46.

Chen, M. (2016). Gentrification and Occupation at the Brooklyn Museum. *The Nation*, Erişim Tarihi: 01.04.2021 <https://www.thenation.com/article/archive/occupying-museums/>

Çelik, Z. (2019). *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*. (S. Deringil, Çev.) İstanbul: İş Kültür Yayınları.

Danto, A. C. (2010). *Sanatın Sonundan Sonra*. (Z. Demirsü, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ergün, N. (2006). Gentrification Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği. D. Behar, & T. İslam (Dü) içinde, *İstanbul'da Soylulaştırma/Eski Kentin Yeni Sahipleri* (s. 20). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ergun, N. (2004). Gentrification in Istanbul. *Cities*, 21(5), 394.

Halıcı Doğaner, N. (2019) Arter Artık Dolapdere'de. *Sözcü*, Erişim Tarihi: 11.03.2021, <https://www.sozcu.com.tr/2019/kultur-sanat/arter-artik-dolapderede-5331295/>

Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu*. (S. Savran, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Harvey, D. (2011). Yeni Emperyalizm: Mülksüzleşme Yoluyla Birikim. (E. M. Dinçer, Dü.) *Praksis Dergisi*(11), 37.

Harvey, D. (2015). *Sermayenin Mekanları*. (B. Kıcı, D. Koç, K. Tanrıyar, & S. Yüksel, Çev.) İstanbul: Sel Yayınları.

Hızlan, D. (2016). Dolapdere'de yeni bir galeri. *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 11.06.2022, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/dogan-hizlan/dolapderede-yeni-bir-galeri-40109594>

İslam, T. (2006). Merkezin Dışında: İstanbul'da Soylulaştırma. D. Behar, & T. İslam (Dü) içinde, *İstanbul'da Soylulaştırma* (s. 52-53). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaymakçı, K. (2019). Dolapdere'de bir sanat adası: Arter. *Habertürk*, Erişim Tarihi: 11.04.2020, <https://www.haberturk.com/dolapdere-de-bir-sanat-adasi-arter-2519174>

Knight, B. (2019) Gentrification battle: berlin tenants fight to save their homes from new buyer. *DW*, Erişim Tarihi: 18.02.2022, <https://www.dw.com/en/gentrification-battle-berlin-tenants-fight-to-save-their-homes-from-new-buyers/a-50167555>

Lefebvre, H. (2018). *Şehir Hakkı* (I. Ergüden, Çev., s. 116). içinde İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre, H. (2019). *Mekanın Üretimi*. içinde İstanbul: Sel Yayınları.

Lim, A. (2021). Beyond Canal Street: Gentrification in Chinatown. *Frieze*, Erişim Tarihi: 15. 03.2022, <https://www.frieze.com/article/beyond-canal-street-gentrification-chinatown>

Ley, D. (2003). Artist, Aestheticisation and The Field of Gentrification. *Urban Studies* , 40(12), 2542.

Marx, K. (2018). *Kapital* (Cilt 1). (M. Selik, & N. Satılğan, Çev.) İstanbul: Yordam Kitap.

Özgentürk, J. (2018). Dolapdere İstanbul'un China Town'ı Olur Mu? *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 25.11.2021, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/jale-ozgenturk/dolapdere-istanbulun-china-towni-olur-mu-41060603>

Öztürk, D. (2010). 2010'un Üç Kültür Başkenti. *Arkitera* Erişim Tarihi:22.03.2022 <https://v3.arkitera.com/h59315-2010un-uc-kultur-baskenti.html>

- Rajchman, J. (2017). Çağdaş Sanatta Çağdaş Olan Nedir? *Çağdaş Sanat Nedir? Modernlik Sonrasında Sanat* (E. Gen, Çev., s. 27-28). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ranciere, J. (2012). *Estetiğin Huzursuzluğu*. (A. U. Kılıç, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sassen, S. (2000). The Global City: Strategic Site/New Frontier. *American Studies* , 41(2-3), 82.
- Saybasili, N. (2013). *Another World in the City*. Yumpu: <https://www.yumpu.com/en/document/read/5505585/tarlabasi-another-world-in-the-city> adresinden alındı
- Smith, N. (2015). Mutenalaştırma, Sınır ve Kentsel Mekanın Yeniden Yapılandırılması. N. Smith, & P. Williams (Dü) içinde, *Kentin Mutenalaştırılması* (M. Uzun, Çev., s. 38). İstanbul: Yordam Yayınları.
- Smith, N., & Behar, D. (2015). *Kentin Mutenalaştırılması*. (N. Smith, P. Williams, Dü, & M. Uzun, Çev.) İstanbul: Yordam Yayınları.
- Smith, T. (2011). *Contemporary Art World Currents*. Hong Kong, Hong Kong: Laurence King Publishing.
- Soysal, İ. (1984). Beyoğlu'nun Tarihçesi. *Milliyet Sanat Dergisi*(97/1), 8.
- Stallabrass, J. (2010). *Sanat A.Ş. Çağdaş Sanat ve Bienaller*. (E. Soğancılar, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Stallabrass, J. (2013). Elite Art in an Age of Populism. A. Dumbadze, & S. Hudson içinde, *Contemporary Art 1989 to the Present* (s. 43). İngiltere: John Wiley & Sons Inc.
- Şen, B. (2016). Soylulaştırma: Kentsel Mekanda Yeni bir Ayrışma Biçimi. H. Kurtuluş (Dü.) içinde, *İstanbul'da Kentsel Ayrışma* (s. 152). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Şeren Telliöğlu, T. (2016). Gaia Gallery'nin DNA'sında Mekanla Oynamak Var. *Mimarizm*, Erişim Tarihi:11.06.2021, https://www.mimarizm.com/hobi/gaia-gallery-nin-dna-sinda-mekanla-oyynamak-var_127743
- Türkün, A., & Sarıoğlu, A. (2013). Tarihi Kent Merkezinde Yoksulluk ve Dışlanan Kesimler Üzerinden Yeni Bir Tarih Yazılıyor. A. Türkün (Dü.) içinde, *Mülk, Mahal, İnsan İstanbul'da Kentsel Dönüşüm* (s. 269-270). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Uzun, C. (2002). Kentte Yeni Bir Dönüşüm Süreci ve Yasal Düzenlemeler. *Planlama Dergisi*(1), 41.
- Yıldırım, B., & Erdem, A. (2016). Taksim Meydanı'nın Cumhuriyet'in Kamusal Alanı Olarak İnşası. *Dergipark*, 11(19), 104.
- Yasa Yaman, Z. (2011). Siyasi/Estetik Gösterge Olarak Kamusal Alanda Anıt ve Heykel. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 90
- Yavuz, N. (2006). Gentrification Kavramını Türkçeleştirmekte Neden Zorlanıyoruz? D. Behar, & T. İslam (Dü) içinde, *İstanbul'da Soylulaştırma* (s. 60). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EK1. DOLAPDERE ESNAFINA YÖNELİK MÜLAKAT FORMU

- 1- Kaç yıldır, hangi sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?
- 2- Bu bölgede faaliyet gösterme nedeniniz nedir?
- 3- Dolapdere bölgesinde yapılan ya da yapılması planlanan yenileme, kentsel dönüşüm planlarından haberdar mısınız?
- 4- Bu projelerin yapılmasının nedeni sizce nedir?
- 5- Bu projelerden ne gibi beklentileriniz var? (olumlu-olumsuz)
- 6- Bu konu hakkında belediye vb. ile bir iletişiminiz oldu mu? Olduysa hangi kurumlar ve nasıl?
- 7- Bu projelerden ne gibi beklentileriniz var? (olumlu-olumsuz)
- 8- Bu projeler nedeniyle halkın buradan ayrılmak zorunda kalacağını düşünüyor musunuz? Bu durum hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 9- Yakın zamanda Dolapdere bölgesine açılan galeri, müze, sanat kurumları hakkında ne düşünüyorsunuz? Ziyaret ettiniz mi?
- 10-Konuyla ilgili olarak belediye ve sanat kurumlarından ne gibi beklentileriniz var?
- 11-Müşteri profilinizde yıllar içinde bir değişim var mı? Varsa ne tür bir değişim?
- 12-Bu değişim işlerinize nasıl yansımıştır?
- 13-İş yerinizi başka bir yere taşımayı düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız neden?
- 14-Yerli, yabancı ve turist ziyaretlerinde yıllar içinde bir değişim oldu mu? Olduysa ne yönde?
- 15-Dolapdere halkı hakkında ne düşünüyorsunuz?

EK2. DOLAPDERE SEMT SAKİNİNE YÖNELİK MÜLAKAT FORMU

1. Dolapdere'de yaşamayı seçme nedeniniz nelerdir?
2. Dolapdere'de yaşayan yakınlarınız var mı?
3. Yaşadığınız çevrede iş yerleri ve esnafla ilişkileriniz nasıl?
4. Yakın zamanda Dolapdere'ye açılan müze ve sanat galerileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Özellikle ziyaret edip gördüğünüz sanat kurumlarının olumlu ya da olumsuz etkilerinden bahsedebilir misiniz?
5. Gezdiğiniz sanat kurumlarındaki (sergi, etkinlik, atölye vb.) izlenimlerinizi aktarabilir misiniz? Size kattığı olumlu-olumsuz yönleri nelerdir?
6. Dolapdere'de yaşayan herkes bugüne kadar sanat kurumlarıyla iyi ilişkiler kurabilmekte midir? Yoksa sorunlar yaşayan kişiler var mıdır?
7. Beyoğlu belediyesi ya da büyükşehir ile iletişiminiz nasıldır?
8. Dolapdere'ye gelen ziyaretçiler, müşteriler, yerli ve yabancı turistler hakkında ne düşünüyorsunuz? İletişiminiz nasıl? Sorunlar yaşıyor musunuz?
9. Bu ziyaretçilerin sorun yaşadığı Dolapdere semt sakinleri var mıdır? Kimler ne gibi sorunlar yaşamaktadır?
10. Mahallenizden, çevrenizden başka yerlere taşınanlar var mı? Varsa nerelere gidiyor? Sizce neden Dolapdere'den ayrılıyorlar?
11. İleride taşınmak zorunda kalabileceğinizi düşünüyor musunuz? Neden?
12. Taşınmak zorunda kalsanız ne yaparsınız?
13. Dolapdere'nin sevdiğiniz ve sevmediğiniz yönleri nelerdir?
14. Sizce Dolapdere'deki ihtiyaçlar nelerdir?
15. Dolapdere bölgesinde yapılan ve yapılması planlanan yenileme ve koruma projelerinden haberdar mısınız? Ne gibi bilgilere sahipsiniz? Bu bilgileri nasıl edindiniz?
16. Bu konuda sizinle iletişime geçen kişi ya da kurumlar oldu mu?
17. Bu projelerden ne gibi beklentileriniz var?
18. Konuyla ilgili olarak devlet kurumları, belediye, özel kurumlardan ne gibi beklentileriniz var?

19. Dolapdere ve çevresine yapılan yatırımların burada yaşayan insanlara ne gibi faydaları olmaktadır?

EK3. DOLAPDERE ZİYARETÇİ MÜLAKAT FORMU

- 1- Nerede ikamet ediyorsunuz?
- 2- Mesleğiniz/işiniz?
- 3- Yaşınız?
- 4- Dolapdere'ye daha önce gelmiş miydiniz? Evet ise hangi sıklıkla ve ne için gelirsiniz?
- 5- Neden Dolapdere'yi tercih ediyorsunuz? (Tarihi doku, müze, galeri, eğlence vb.)
- 6- Dolapdere halkı ve esnafı ile iletişiminiz nasıl? Sorun yaşıyor musunuz?
- 7- Hangi tür kurumları geziyorsunuz? (Sanat galerisi, Müze, Restoran, Bakkal, Otel vb.)
- 8- Yakın zamanda Dolapdere'ye açılan müze ve sanat galerileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Özellikle ziyaret edip gördüğünüz sanat kurumlarının olumlu ya da olumsuz etkilerinden bahsedebilir misiniz?
- 9- Gezdiğiniz sanat kurumlarındaki (sergi, etkinlik, atölye vb.) izlenimlerinizi aktarabilir misiniz? Size kattığı olumlu-olumsuz yönleri nelerdir?
- 10-Gezdiğiniz sanat kurumlarını Dolapdere semti için olumlu ya da olumsuz buluyor musunuz? Semt içindeki konumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 11-Sizce Dolapdere'nin eksik yönleri, ihtiyaçları nelerdir?
- 12-Dolapdere ve çevresinde yapılması planlanan yenileme, kentsel dönüşüm projelerinden haberdar mısınız?
- 13-Dolapdere'nin sosyal, fiziksel ve ekonomik yönden geleceğini nasıl görüyorsunuz?
- 14-Burada ev sahibi olmak ister miydiniz? Neden?
- 15-Burada yaşamak ister miydiniz? Neden?

EK4. ÖRNEK MÜLAKAT

Görüşme No:9

50 yaşında, Dolapdere’li, erkek.

1-Kaç yıldır, hangi sektörde faaliyet gösteriyorsunuz?

34 yıldır oto sanayi işindeyim. Kaportacılık yapıyorum.

2-Bu bölgede faaliyet gösterme nedeniniz nedir?

87’den beri buradayım. Burada hayat şartları daha ucuz ve sanayi bölgesi olduğu için buradayım. Ailem de burada başka yere taşınmaya gücüm yetmez.

3-Dolapdere bölgesinde yapılan ya da yapılması planlanan yenileme, kentsel dönüşüm planlarından haberdar mısınız?

Haberlerden görüyorum ya da mahalleliden duyuyorum. Ama eskiden buraların çoğu top sahasıydı şimdi oteller yapılmaya başlanıyor. 10 sene içinde özellikle çok şey değişti. Belki tapulu evleri düşük fiyata alacaklarmış. Benim duyduğum bin tane şey var.

4-Bu projelerin yapılmasının nedeni sizce nedir?

Taksim ve çevresine çok yakın bir yerdeyiz. Taksim’e ulaşmak 10-15 dakikanızı alır. Bir de Koç’un buraya müze yapması ve Acıbadem hastanesi de etkili oldu.

5-Bu projelerden ne gibi beklentileriniz var? (olumlu-olumsuz)

Tapusu olanlar bence çok azdır. Hakkını alır ama bize bir faydası olacağını düşünmüyorum.

6-Bu konu hakkında belediye vb ile bir iletişiminiz oldu mu? Olduysa hangi kurumlar ve nasıl?

Bize bir faydası olmaz. Belediyeden gelen olmadı. Belki galeriler müzeler olumludur ama buradaki halka hitap etmiyor.

7-Bu projeler nedeniyle halkın buradan ayrılmak zorunda kalacağını düşünüyor musunuz? Bu durum hakkında ne düşünüyorsunuz?

Evet tabii ki düşünüyorum. Taksim 360 projesinde evini kaybeden insanlar Dolapdere'ye yerleştiler. Burası da dönüşüme girerse buradan da gidilmek zorunda kalınacağını bilincindeyim. Gidenler de Esenyurt'a, Kasımpaşa'ya giderler. Tarlabası'ndan da oraya gitmişlerdi zaten.

8-Yakın zamanda Dolapdere bölgesine açılan galeri, müze, sanat kurumları hakkında ne düşünüyorsunuz? Ziyaret ettiniz mi?

Bize bir faydası yok. Arter yapılırken binanın altına demir yerleştirdiler o demirler buradaki evlerde çatlaklar oluşturdu. Ama ne soran var ne bakan. Buranın altını kazdıkça su çıkıyor. O yüzden burada 5-6 kattan fazla bina yapılamaz. Dirimart binası yapılırken izledim. Günlerce çıkan suyu engellemeye çalıştılar.

9-Müşteri profiline yıllar içinde bir değişim var mı? Varsa ne tür bir değişim?

Hayır dükkan direk Arter'in yanında olduğu için gelenlere arabalarını koyma konusunda yardım ediyoruz. Böyle bir iletişimimiz var.

10-İş yerinizi başka bir yere taşımayı düşünüyor musunuz?

Dönüşüm olursa bu oto sanayicileri de burada barındırmazlar. Öyle bir şey olursa kapatıp gideceğim.

11-Yerli, yabancı ve turist ziyaretlerinde yıllar içinde bir değişim oldu mu? Olduysa ne yönde?

Bu müzeler açılınca daha önce hiç buraya gelmeyen insanlar Dolapdere'ye gelmiş olduğunu gördüm. Yabancı turistler özel arabalarla yeni yapılan otellere geliyorlar.

12-Dolapdere halkı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bazıları buradan taşınmayı çok denedi ama olmadı. Kentsel dönüşüm olursa yerinde dönüşüm istiyoruz. Bizim için de yaşanılır bir yer olsun istiyorum.

EK5. ÖRNEK MÜLAKAT

Görüşme No: 10

1- Nerede ikamet ediyorsunuz?

Elazığ / İstanbul

2- Mesleğiniz/işiniz?

Bir kurumda raportör

3- Yaşınız?

31

4- Dolapdere'ye daha önce gelmiş miydiniz? Evet ise hangi sıklıkla ve ne için gelirsiniz?

Dolapdere'ye ilk 2010 yılında gittiğimi hatırlıyorum. Pandemi sürecini (2020) saymazsak hemen hemen her yıl bir şekilde şehrin merkezi bölgesinde olduğum için uğradığım oluyor. Gelme sebebi olarak ise şunları söyleyebilirim. Mimarlık tarihine ilgi duymam sebebiyle İstanbul'un çoğu yerini gezmeye çalışıyorum. Geçmişten günümüze dek muazzam bir yapı kapasitesi söz konusu. Yine şehrin farklı yerlerinde yaşayan insanların hayatların merak ediyor olmam başka bir etken. Bugün Dolapdere'de yarın Fatih Çarşamba diğer gün Kadıköy Kalamış'ta nasıl bir sosyal ortam söz konusu diye gidip gezdiğim oluyor. Tabi yine Arter, Dirimart, Evliyagil gibi yerlere de gidiyorum.

5- Neden Dolapdere'yi tercih ediyorsunuz? (Tarihi doku, müze, galeri, vb.)

Neden Dolapdere'yi tercih ediyorum kısmına gelirsek yani ilgi alanlarım sebebiyle tercih ettiğim alanlardan biri diyebilirim. Tabi burada tarihi dokusu, müze, galeri gibi sebepler var. Yemek konusunda şehri gezmeyi sevmeme rağmen Dolapdere için bu konuda olumlu konuşamayacağım.

Bir tarafta Piyalepaşa, Kasımpaşa, diğer tarafta İstiklal Caddesi, Pera, Galata, biraz daha fazla yürümek istediğinde Bayezid'e kadar gidilebilecek bir bölgede olması da tercih sebebim olarak söyleyebilirim.

6- Dolapdere halkı ve esnafı ile iletişiminiz nasıl? Sorun yaşıyor musunuz?

Yani herhangi bir olumlu veya olumsuz durum ile karşılaşmadım. Tabi gecenin ilerleyen saatlerinde olumsuz olayların olduğunu duydum. Mültecilerin ve şehrin çeperine itilmiş insanların olduğu bir bölge olması yine suç oranlarının yüksek yaşandığı yer olması açısından sorun teşkil edebiliyor ama benim böyle bir problemim yoktur.

7- Hangi tür kurumları geziyorsunuz? (Sanat galerisi, Müze, Restoran, Bakkal, Otel vb.)

Sanat galerisini ve sokaklarını geziyorum. Su dışında bir şey almadım.

8- Yakın zamanda Dolapdere'ye açılan müze ve sanat galerileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Özellikle ziyaret edip gördüğünüz sanat kurumlarının olumlu ya da olumsuz etkilerinden bahsedebilir misiniz?

En sık gittiğim Arter oldu. Bunun dışında Evliyagil, Dirimart, Pilevneli ve adını hatırlamadığım birkaç yer oldu. Mevcut sanat galerilerinden içine girdiğimiz zaman pek bir farkı yok. Arter'e şerh düşerim. Zira bugün Arter'in açılması ile sanat galeri ve etkinlikleri yönünden bir çıkış başlamıştır. Bir bölgenin sanatsal gelişmesine ne kadar etki edebilirse o kadar etki etmektedir. Orada yaşayanlara bir etki ettiğini düşünmüyorum. Teknik olarak geniş alan sevmemden kaynaklı bir Arter sevgim var. Tabi içerik zenginliği açısından da Arter bir fark atmış durumdadır. Ki bunun biraz arkasındaki güçlü sermaye desteğiyle alakalı olduğu aşikardır. Diğer yerlere gelince sık sık gidip gelmediğim için nötr kalmaktayım.

9- Gezdiğiniz sanat kurumlarındaki (sergi, etkinlik, atölye vb.) izlenimlerinizi aktarabilir misiniz? Size kattığı olumlu-olumsuz yönleri nelerdir?

Arter’de gittiğim Eda Berkmen’in “saat kaç” sergisinden sonra biraz içselleştirme fazla olmuştu. Bunun devamında Pandemi süreci ile beraber aile sağlığı açısından bir süreliğine köye yerleştik. Ve daha önce ilgimi çekmeyen saatler ilgimi çekti. Tarihi en az 50-60 seneye dayanan duvar saatleri ve kol saatlerinin evin depo gibi kullandığımız yerinde atıl halde olduğunu gördüm ve onları toparlayıp eski ihtişamlı günlerine döndürmeyi amaçladım. Gittiğim bir sergideki en son etki o olmuş olabilir. Sezai Karakoç’un bir dizisinde geçen “bir sarkaç nereden bilsin gidip de gelmemeyi” Onun dışında bu sergilerden sonra bazen o serginin verdiği mesajla alakalı kitaplar alıp, filmler seyrediyorum. Olumlu etkilerin böyle söyleyebilirim. Olumsuz olarak ise tabi gidip “arkadaş bu ne ya bu da mı sergi” deyip geçilen sergiler de oluyor. Onların etkisi oradan çıkıp yemek veya tatlı yedikten sonra geçiyor.

10-Gezdiğiniz sanat kurumlarını Dolapdere semti için olumlu ya da olumsuz buluyor musunuz? Semt içindeki konumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Dolapdere’de bulunan sanat kurumlarının bölgeye hala bir tam anlamıyla canlılık kattığını düşünmüyorum. Tabi ki bir sirkülasyon katıyor ama bu belki de sadece oraya gelip o alanları ziyaret edenler için geçerli olabilir. Zira Dolapdere’ye gelen veya orada yaşayanların baya büyük çoğunluğunun bu sanat kurumlarını sadece dışarıdan gördüğünü düşünüyorum. Çünkü onların ilgi alanları ve yaşam tarzlarının arasında sanat pek yok gibi. Dolapdere’ye esas canlılığı ise Taksim360 vb. yapıların orada yaygınlaşması getirebilir kısmen de getiriyor. Tabi bu canlılığın ne kadar canlılık olduğu tartışması ayrı bir konudur.

11-Sizce Dolapdere'nin eksik yönleri, ihtiyaçları nelerdir?

Dolapdere'nin en büyük sorunu hava karardıktan sonra izbe bir alana dönüşmesidir. Gerçi o bölgenin genel bir sorunu bunu Piyalepaşa'da veya Tarlabası'nda da görebiliriz. Güvenlik noktasında ciddi eksiklikler gözüme çarpıyor. Gündüzleri dahi bazı noktalarda sıkıntı yaşanabiliyor. Buranın eksiklerinin giderilme sebebi olarak orada yaşayan bazı rant sahibi insanların yaptıkları şeyler olabilir. O bölgede çoğu alanın devlete veya vakıflara ait olduğu yine arazi ev sahipliği noktasında çok karmaşık olduğu meselesi de buranın ihtiyaçlarını gidermeme noktasında etkenler olabilir.

12-Dolapdere ve çevresinde yapılması planlanan yenileme, kentsel dönüşüm projelerinden haberdar mısınız?

Dolapdere ve çevresinde merkezi bir konum olması itibariyle sürekli yeni alanlar ortaya çıkıyor. Özellikle Taksim360 projesiyle beraber bir dönüşüm başladı. Gökdelenler, yeni alanlar her geçen gün artıyor. Tabi bu süreçte dönüşümlerin önü kaçınılmaz ama işte kimler kazanıyor kimler kaybediyor oraya da bakmak lazım. Zira oradaki çoğu insan kiralık ve sahibi belli olmayan yerlerde kalıyor. Bugün Tarlabası hala dönüşemediyse Dolapdere'de dönüşme noktasında benzer bir süreç yaşayacaktır. Burayı Kuzguncuk, Cihangir, Yel değirmeni gibi alanlarla karşılaştırmak hata olur. Bir karşılaştırma yapacaksak Tarlabası veya Süleymaniye civarında olan kentsel dönüşüm ile karşılaştırma yapabiliriz. Tabi artık bu dönüşümde hesap edilmesi gereken mülteciler de vardır. Bunun yapılacak olan şeyleri geciktirdiğini tahmin ediyorum.

13-Dolapdere'nin sosyal, fiziksel ve ekonomik yönden geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Dolapdere'de Cihangir Kuzguncuk benzeri bir dönüşüm geçireceğini düşünmüyorum. Buradaki dışlanmış insanların ve mültecilerin başka bir yere gideceğini düşünmüyorum. Tabi sanat galerilerinin burada yaygınlaşması AKM'nin tekrar yapılması kültür sanat açısından bir fayda

sağlayacaktır. Ama dışarıdan gelen insanlar bu alanlarda vakit geçirdikten sonra Dolapdere'de vakit geçirmek yerine misal İstiklal Caddesine geçip orada vakit geçirmeye devam ederler. Şu an olduğu gibi. Son olarak ise buradaki yapılaşmanın gökdelenler ve uzun binalar şeklinde olacağını düşünüyorum.

14-Burada ev sahibi olmak ister miydiniz? Neden?

Her ne kadar merkezi olsa da burada ev sahibi olmak istemem. Zira konfor ve güvenlik noktasında ciddi sorunlar olduğunu düşünüyorum. Yarın bir gün bir gökdelen de bir denizi ve İstanbul'u gören bir dairenin sahibi olmak ister miyim diye sorarsam kendime; cevabım evet.

15-Burada yaşamak ister miydiniz? Neden?

Hayır istemem. Ev sahibi olmak istememe nedenimle aynı nedenlerden dolayı istemem. Keza Dolapdere'yi sabahın erken saatinde veya gecenin geç saatlerinde kendi halimde koşabileceğim bir yer olarak düşünmüyorum. Tabi yarını bilmem.

EK6. ÖRNEK MÜLAKAT

Görüşme No: 11

1- Nerede ikamet ediyorsunuz?

Beylikdüzü

2- Mesleğiniz/işiniz?

Mimarlık öğrencisi

3- Yaşınız?

21

4- Dolapdere'ye daha önce gelmiş miydiniz? Evet ise hangi sıklıkla ve ne için gelirsiniz?

1 kere Arter için

5- Neden Dolapdere'yi tercih ediyorsunuz? (Tarihi doku, müze, galeri, eğlence vb.)

1 kere Arter'deki sergi turu için

6- Dolapdere halkı ve esnafı ile iletişiminiz nasıl? Sorun yaşıyor musunuz?

Çok deneyimim olmadı ama şehir planlamasının kötü olduğunu düşünüyorum.

7- Hangi tür kurumları geziyorsunuz? (Sanat galerisi, Müze, Restoran, Bakkal, Otel vb.)

1 kere sanat galerisi için.

8- Yakın zamanda Dolapdere'ye açılan müze ve sanat galerileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Özellikle ziyaret edip gördüğünüz sanat kurumlarının olumlu ya da olumsuz etkilerinden bahsedebilir misiniz?

Arter'i ziyaret eden ve bunun yanı sıra Pilevneli'yi de gören biri olarak; bence güzel ve önemli ama şehir ilişkisi açısından nasıl bir bağdaştırma yapılabilir çok emin değilim. Galerilerin de Dolapdere'nin de birbirine alışması gerektiğini düşünüyorum şu an çok keskin bir kontrast var.

9- Gezdiğiniz sanat kurumlarındaki (sergi, etkinlik, atölye vb.) izlenimlerinizi aktarabilir misiniz? Size kattığı olumlu-olumsuz yönleri nelerdir?

Anketin diğer sorularına verdiğim cevap gibi sadece Arter'i ziyaret ettiğim için onun hakkında konuşabilirim. Direkt irişte danışmanın haricinde birinin yardımcı olması bence çok iyi ve sergi içlerinde çok fazla kişi var dolaştırmak, gezdirmek veya başka sebeplerden... Sadece bölümler arasında-kütüphane, kafe vb.- çok ayırım olmadığını zaman zaman iç içe olduklarını düşünüyorum. Kolektif bir yapı oluşturmak istenilmiş olsa bile bana kalabalık ve karışıklık görüntüsünden başka bir şey çağırıştırmadı.

10-Gezdiğiniz sanat kurumlarını Dolapdere semti için olumlu ya da olumsuz buluyor musunuz? Semt içindeki konumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Olumlu ama benimsenemiyor şu an, ama ileriye yönelik çok daha iyi oturacağını düşünüyorum bu yerlerin.

11-Sizce Dolapdere'nin eksik yönleri, ihtiyaçları nelerdir?

Merkeze uzak yerlerde, ekonomik düzeyi düşük yerlerde görülen eksiklikler, bu tarz yerlerde ihtiyaçlar neden giderilmemişse aynı sebepten olduğunu düşünüyorum.

12-Dolapdere ve çevresinde yapılması planlanan yenileme, kentsel dönüşüm projelerinden haberdar mısınız?

Bir bilgim yok.

13-Dolapdere'nin sosyal, fiziksel ve ekonomik yönden geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Çok bilgi sahibi değilim maalesef ama İstanbul'daki her semin düzgün muhafaza edilmesini ve geliştirilmesini istiyorum.

14-Burada ev sahibi olmak ister miydiniz? Neden?

Konumu metroya yakın olsa evet.

EK7. ÖRNEK MÜLAKAT

Görüşme No:12

1. Nerede ikamet ediyorsunuz?

Kadıköy /Istanbul

2. Mesleğiniz/işiniz?

Sanatçı- Araştırmacı

3. Yaşınız?

36

4. Dolapdere'ye daha önce gelmiş miydiniz? Evet ise hangi sıklıkla ve ne için gelirsiniz?

Bazı sergiler, bit pazarı ve bir iki sanatçı arkadaşımın atölyelerini ziyaret için geldim. Senede 3-4 defayı geçmez.

5. Neden Dolapdere'yi tercih ediyorsunuz? (Tarihi doku, müze, galeri, vb.)

Çoğunlukla sergi gezmek için.

6. Dolapdere halkı ve esnafı ile iletişiminiz nasıl? Sorun yaşıyor musunuz?

İkinci el pazar hariç esnaf ve halkla bir iletişime geçmedim. Dolayısıyla bu soruya yorum yapmam doğru olmaz.

7. Hangi tür kurumları geziyorsunuz? (Sanat galerisi, Müze, Restoran, Bakkal, Otel vb.)

Sanat galerisi, müze, antikacı.

8. Yakın zamanda Dolapdere'ye açılan müze ve sanat galerileri hakkında ne düşünüyorsunuz? Özellikle ziyaret edip gördüğünüz sanat kurumlarının olumlu ya da olumsuz etkilerinden bahsedebilir misiniz?

Sadece Dirimart ve Arter'i gezdim. Evliyagil'de iyi olduğunu ve görmem gerektiğini düşündüğüm birkaç sergi vardı ama ya kapalıydı ya müsait değildim, fırsat olmadı. Sanat için alan açmaları açısından olumlu olduğunu ancak aynı sanatçı kanonu içinde hareket ettiklerinden sanat anlayışları açısından birbirlerinden çok farklı olmadıklarını düşünüyorum. Arter'in Altan Gürman gibi isimlere yer verdiği sergilerinin özellikle arşivcilik ve tarih açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Koleksiyon sergilerini yine aynı kanon içerisinde ve tikiş tikiş buldum. Çevrelerinde haliyle gentrifikasyona sebep oldukları gerçek ama Arter'in bu konuda bazı çabaları olduğunu duydum. Diğer galerilerden böyle bir şey duymadım ama bu misyonu üstlerine almak istememiş olabilirler ya da ben duymamış olabilirim. Daha önce Tophane'de de olan bir şeydi. Galeriler gelirler ve sonra giderler, bir sürekliliği olduğunu düşünmüyorum.

9. Gezdiğiniz sanat kurumlarındaki (sergi, etkinlik, atölye vb.) izlenimlerinizi aktarabilir misiniz? Size kattığı olumlu-olumsuz yönleri nelerdir?

Dirimart'da Candida Höfer sergisini gezmiştim, dolayısıyla epey oluyor. Dışarıyla bağ kurması biraz zaten zor bir mekan iş merkezi gibi bir yerin içinde. Yurtdışı ve yurtiçinden bazı tanınan isimleri sergiliyorlar, bunlar genelde pahalı ve dekoratif işler oluyor şahsi izlenimim. Ama başka ülkelerin nabzını tutabilmek açısından önemli. Arter'de Altan Gürman sergisini çok önemli buluyorum özellikle kendinden sonraki

kuşaklar üzerinde bıraktığı etki açısından. Ayşe Erkmen gibi ama bir Ayşe Erkmen retrospektifi daha görmek istemiyorum şahsen. Koleksiyon sergilerini bahsettiğim üzere biraz tikiş tikiş buldum. “Saat Kaç?” ve “Kelimeler Pek Gereksiz” isimli iki koleksiyon sergisini küratöryel bağlam açısından çok zayıf buldum. Söylediğim gibi belli bir kanon içerisinde ilerleyen bir sistem, zaten kendi koleksiyonları... Aynı şekilde bu iki sergi için hazırlanan yayınlar da kötüydü bence. Arter’de ayrıca rehberli tura da katıldım yurtdışından bir arkadaşımınla. Bir saatlik bir turdu, kocaman bir müze için yeterli değil tabii. Ben sergideki sanatçılar hakkında iyi kötü fikir sahibi olduğumdan sergilerin ana fikrini anladım ama yabancı arkadaşım koş koş halinden yoruldu, işlerin hiçbir bağlama oturtulmadığını sadece işi tanımlamaya çalışan (baktığımızda zaten anladığımız) bilgiler verildiğini ve turdan hiç bir şey anlamadığını söyledi. Belki ayrı koleksiyonlar için ayrı turlar yapılmalı bilemiyorum ama tabii bu ekstra bütçe demek ve zor. Yine de yayınlar ve kayıtlar açısından ve mekan açma açısından her iki mekanın varlığını da olumlu buluyorum.

10. Gezdiğiniz sanat kurumlarını Dolapdere semti için olumlu ya da olumsuz buluyor musunuz? Semt içindeki konumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu soruya cevap vermek çok zor. Bir kere orada yaşamıyorum ve çok sık gittiğim bir yer de değil. Orada yaşayanların bu tür soylulaştırma projeleri ile gerçekleşen yerlerde yaşayabileceğini, yemek yiyebileceğini ve alım güçlerinin buna yetebileceğini düşünmüyorum. Sadece sanat kurumlarına suç atmak da olmaz. Delicesine otel ve bina yapılıyor. Belki sanatın insanlara yakınlığının iyi olduğunu düşünmek isteyebiliriz yine de bu oldukça naif bir düşünce. Sanırım bu konuda çok olumlu düşündüğümü söyleyemem.

11. Sizce Dolapdere’nin eksik yönleri, ihtiyaçları nelerdir?

Şehir merkezlerine yakın ama çeperde olan her zaman bu tür yerler olmuştur. Gerekli hizmet sektörünü sağlayan ama alım gücü merkezde

yaşamaya olanak sağlamayan insanların yaşadığı yerler. Bu kentsel, ekonomik ve sistemsel bir sorun. Dünyanın birçok yerinde var, yok etmesi sanırım kolay değil ama çok zor da olmasa gerek. Türkiye’de yoksulluk, ekonomik problemler, hak ve hukuk niye düzenlenemediyse bu ihtiyaçlar da ondan giderilmemiştir.

12. Dolapdere ve çevresinde yapılması planlanan yenileme, kentsel dönüşüm projelerinden haberdar mısınız?

Tek tek isim vererek sayamam, özellikle incelemedim. Ama pek çok otelin ve iş merkezinin yapıldığını kendim gördüm, bir dönem Beyoğlu belediye başkanının ağzından da duydum ama Türkiye’de böyle o kadar çok plan proje var ki (Fikirtepe, Kasımpaşa, Galataport) artık bir yerden sonra kim ne neredeydi, o ihale kimin cebindeydi ipin ucu kaçıyor. Dolayısıyla çok takip ettiğimi söyleyemem.

13. Dolapdere’nin sosyal, fiziksel ve ekonomik yönden geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Ekonomik yönden sanırım hepimizin geleceği belirsiz. Kent yoksulluğunun giderilebileceğini sanmıyorum. Taksim’e yakınlığı sayesinde bolca otele ve restorana sahip olacağını, emlak fiyatlarının artacağını, sınıflar arasında bu yönden sosyal çatışmaların yaşanabileceğini düşünüyorum.

14. Burada ev sahibi olmak ister miydiniz? Neden?

Hayır, Avrupa yakasında yaşamayı hiç düşünmedim, kolay cevap. Ama daha dürüst olanı bu kadar sosyal çatışmayı, kentsel çirkinliği kaldırabilir miyim ve konfor alanımdan çıkabilir miyim emin değilim.

15. Burada yaşamak ister miydiniz? Neden?

Hayır istemezdim.

EK8. ORJİNALLİK RAPORU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 16/6/2022

Tez Başlığı : Galerilerden Müzelere Mekanlar ve Alanlar: İstanbul Dolapdere Semtinde Sanatsal Soylulaştırma

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 107 sayfalık kısmına ilişkin, 16/06/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Selin Ergün

Öğrenci No: N18132564

Anabilim Dalı: Sanat Tarihi

Programı: Sanat Tarihi Y. L.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Zeynep Yasa Yaman

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK9. ETİK KURUL İZNI

Tarih: 28.07.2021
Sıra No: E-35853172-300-00001676860
00001676860

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00001676860
Konu : Selin ERGÜN Hk. (Etik Komisyon İzni)

28.07.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29.06.2021 tarihli ve E-12908312-300-00001634786 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Selin ERGÜN'ün Doç. Dr. Zeynep YASA YAMAN danışmanlığında hazırladığı "Galerilerden Müzelere Mekanlar ve Alanlar: İstanbul Dolapdere Semtinde Sanatsal Soylulaştırma" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonununun 13 Temmuz 2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: D4C6B714-FD52-4610-91A7-5A3C6C215261

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/bu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Duygu Diden İLERİ

E-posta: yazim@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Memur

Aç: www.hacettepe.edu.tr

Telefon :

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.ktp.tr

